

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽENE VEDE

Vesna Deržič

E-poslovanje s carino

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽENE VEDE**

**Vesna Deržič
Mentor: doc. dr. Jaroslav Berce**

E-poslovanje s carino

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

E-poslovanje s carino

Evropska unija si je v dokumentu *Večletni strateški načrt* zastavila pomemben cilj, posodobiti carinsko dejavnost s pomočjo projekta e-carina. E-carina prinaša številne priložnosti in prednosti za podjetja, ki poslujejo s carino ter omogoča nov način poslovanja, e-poslovanje. Z novimi orodji in načinom poslovanja podjetja postajajo bolj konkurenčna, posledično pa se veča gospodarska rast in se ustvarjajo nova mesta za zaposlitev. Za uresničitev ciljev e-carine je poleg zakonskih uskladitev med državami članicami Evropske unije potrebno v carinske zadeve vključiti informacijske in komunikacijske tehnologije – avtomatizirati carinske procese in postopke, doseči je potrebno brezpapirno poslovno okolje in ukiniti ročne in administrativne postopke. V diplomskem delu smo raziskovali e-poslovanje s carino. Prišli smo do ugotovitve, da je podjetjem e-poslovanje s carino resnično prineslo večjo učinkovitost poslovanja ter je znižalo stroške njihovega poslovanja. Hkrati ugotavljamo, da se Slovenija uvršča na rep učinkovitosti glede na trgovanje preko meja, kar gre pripisati ne dovolj učinkoviti uvedbi e-carine v Republiki Sloveniji.

Ključne besede: e-poslovanje, B2G poslovanje, carina, e-carina, učinkovitost e-poslovanja.

E-business with customs

European Union has set an important objective in a document *Multi-Annual Strategic Plan*, to modernise the customs activity by means of the e-customs project. E-customs is bringing numerous opportunities and advantages for companies, which conduct business with customs and it enables them a new way of doing a business, e-business. With new tools and new way of doing a business, companies are becoming more competitive, which results in a greater economic growth and in creating new employments. For the realization of the objectives of e-customs, beside the harmonization of laws among European Union member states, there needs to be done the integration of information and communications technologies into customs matters – automation of customs processes and procedures, there has to be reached paperless business environment and elimination of manual and administrative procedures. In diploma, we have been researching an e-business with customs. We have reached the findings, that for the companies, the e-business with customs has truly brought more efficient conduction of business and has reduced the costs of their business. At the same time, we have found, that Slovenia is among less efficient countries in trading across the borders, which can be attributed to the not enough efficient introduction of e-customs in the Republic of Slovenia.

Key words: e-business, B2G business, customs, e-customs, efficiency of e-business.

KAZALO

1 UVOD	5
1.1 Opredelitev raziskovalnega problema in družbeni kontekst.....	5
1.2 Namen, cilj, struktura in hipoteze diplomskega dela.....	6
1.3 Raziskovalne metode in tehnike.....	7
1.4 Predpostavke in omejitve	7
2 E-POSLOVANJE	9
2.1 Splošno o e-poslovanju	9
2.2 Oblike e-poslovanja	11
2.3 Priložnosti in težave e-poslovanja	13
3 E-POSLOVANJE S CARINO	15
3.1 Strategije EU za prenovo carinskih sistemov	15
3.2 Razvoj e-poslovanja s CURS	16
3.3 Pogoji e-poslovanja s carino	17
3.3.1 Normativne ureditve.....	17
3.3.2 Standardi.....	19
3.3.2.1 RIP.....	19
3.3.2.2 XML	19
3.3.3 Varnost in zaščita	20
3.3.3.1 Elektronski podpis	21
3.3.3.2 Kvalificirano digitalno potrdilo	22
4 CARINSKI POSTOPKI IN E-POSLOVANJE S CARINO	23
4.1 Vrste carinskih postopkov	23
4.1.1 Običajen postopek.....	23
4.1.2 Poenostavljen postopek.....	23
4.2 Sistemi za izmenjavo elektronskih sporočil s carino	25
4.2.1 SIAIS - Slovenski avtomatiziran uvozni sistem.....	27
4.2.2 SIAES – Slovenski avtomatiziran izvozni sistem.....	28
4.2.3 NCTS – Novi računalniško podprt tranzitni sistem	29
5 ANALIZA EMPIRIČNIH PODATKOV	32
5.1 Učinkovitost e-poslovanja podjetij s carino	32
5.2 Primerjava uspešnosti e-poslovanja in trgovanja Slovenije z državami EU in sveta	35
6 ZAKLJUČEK	41
7 LITERATURA	43
PRILOGE	48
Priloga A: Funkcijski potek sporočil od vložitve deklaracije do prepustitve blaga pri uvozu	48
Priloga B: Proces izvoz - Sprejem/kontrole pri uradu izvoza	49
Priloga C: Prispetje na urad izstopa	50
Priloga Č: Primerjava števila zahtevkov za popravek ECL-ov in e-ECL-ov.....	51
Priloga D: Število podjetij, ki so poslovala s carino in odstotek podjetij, ki so poslovala s carino na način poenostavljenega postopka pri uvozu in izvozu med letoma 2007 in 2010.....	51
Priloga E: Sofisticiranost storitev po kategorijah v EU27+ - primerjava za leti 2007 in 2009	51
Priloga F: Dostopnost spletnih javnih storitev v EU27+ - primerjava leto 2007 in 2009.....	52

1 UVOD

1.1 Opredelitev raziskovalnega problema in družbeni kontekst

Sodobne družbe so v ospredje postavile nove mehanizme, s katerimi lahko dosežejo svojo uspešnost in konkurenčno prednost. To so informacijske in komunikacijske tehnologije (Kovačič in drugi 2009, 45-46). Vpeljane so že v vse pomembnejše sfere družbenega in zasebnega življenja. Ustvarile so nove globalne ekonomske zakonitosti, nastala je tako imenovana *nova ekonomija* (Castells v Rodela 2009, 86-87).

Nova ekonomija je ekonomija, ki poteka online in vodi e-poslovanje. Vendar je veliko več kot samo to. Poganjajo jo informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT), samoprogramirani delavci in računalniška omrežja, na osnovi katerih je zgrajena. Prvotna funkcija nove ekonomije je inovativnost, temelječa na znanju, informacijah in pojmih, kot so povezava, podoba, prenos itd. (Castells v Rodela 2009, 86).

Informacijske in komunikacijske tehnologije skupaj z novo podjetniško kulturo, katera po Castellsu (Castells v Rodela 2009, 86) postavlja za najvišjo vrednoto denar in njegovo hitro služenje, tvori novo množico družbenih pravil, *informacijsko družbo*. V informacijski družbi je eden od temeljnih sredstev za doseganje ciljev te družbe *elektronsko poslovanje* (v nadaljevanju e-poslovanje) oziroma obseg e-poslovanja je glavni pokazatelj ali je neka družba informacijska družba (Banovec 1999, 13).

Slovenija je vpletena v mednarodno trgovino. Odprtje trga med članicami Evropske unije (v nadaljevanju EU) je ukinilo carinske postopke, za zunanjo trgovino pa še vedno veljajo carinski postopki. Ti postopki predstavljajo oviro, stroške za vse vpletene gospodarske subjekte, tako za podjetja, kot tudi za državno upravo, katere del je *carinska uprava*, ter otežujejo mednarodno izmenjavo blaga. Ker, kot je zapisano v Beli knjigi (Bela knjiga v Uporabna informatika 1997, 9), elektronsko poslovanje kot področje uporabe informacijske in komunikacijske tehnologije za izmenjavo informacij med gospodarskimi subjekti omogoča večjo prožnost, boljšo odzivnost, hitrejša postopke, višjo kakovost in, kar je še pomembneje, spodbuja in olajšuje partnerske povezave in pri tem ustvarja omrežje dodane vrednosti za boljšo konkurenčnost in lažjo diferenciacijo, se temu cilju želijo približati tudi subjekti, ki

sodelujejo v carinskih zadevah.

Glavni cilj vključevanja e-poslovanja v carinske zadeve je doseči pospeševanje pretoka blaga, ki ima kot pravi Vinazza (Vinazza 2002, 55-56), takojšen vpliv na ekonomijo in pozitiven učinek na njene udeležence, poleg tega pa zmanjšuje stroške upravljanja, zmanjšuje čakalne dobe in jasno razmejuje odgovornosti.

1.2 Namen, cilj, struktura in hipoteze diplomskega dela

Dobro desetletje po začetku uvajanja e-poslovanja v carinske zadeve že obstajajo primeri dobre prakse. Eno takšnih zgodb o uspehu si je prislužil Singapur, ki že leta nosi naziv najboljše carinske službe na svetu. Po navedbi vira (McMaster in Nowak 2006, 3), Singapurski carinski urad po uvedbi informacijskega sistema TradeNet prihrani okoli milijardo dolarjev letno. To je rezultat dobro osmišljenega in informatiziranega sistema, h kateremu stremi marsikatero gospodarstvo. Da bi se temu cilju približalo tudi naše, je ključnega pomena, da ovrednotimo delovanje naše carine in preučujemo delovanje svojih konkurentov.

V diplomskem delu se bomo ukvarjali z e-poslovanjem, ki služi podjetjem kot orodje za poslovanje s carino. Cilj je preučiti kakšni so učinki uvedbe e-poslovanja v carinske zadeve, ali se je z uvedbo e-poslovanja za podjetja izboljšala učinkovitost poslovanja v primerjavi s poslovanjem pred uvedbo e-poslovanja, in ali je e-poslovanje podjetjem zmanjšalo stroške poslovanja. Preučiti želimo tudi učinkovitost uvedbe e-carine v Sloveniji in njeno uspešnost primerjati z drugimi državami EU in državami sveta. Na podlagi teh ciljev smo oblikovali trditve oziroma hipoteze, ki jih bomo skušali dokazati (te so predstavljene v nadaljevanju).

Diplomsko delo je sestavljeno iz sedmih poglavij in poglavja s prilogami. Prvo poglavje je uvod, v katerem je določeno, s čim se bomo ukvarjali v diplomskem delu, zapisane so hipoteze ter opredeljene raziskovalne metode in tehnike ter predpostavke in omejitve diplomskega dela. Sledijo tri poglavja – drugo, tretje in četrto, ki obravnavajo dano tematiko na teoretičen način. Drugo poglavje predstavlja e-poslovanje na splošno (njegove oblike ter težave in priložnosti, ki nam jih nudi). Tretje poglavje obravnava e-poslovanja s carino. V tem poglavju bomo opisali razvoj e-poslovanja s *Carinskim uradom Republike Slovenije* (v nadaljevanju CURS), strateške cilje uvajanja e-poslovanja v carinsko dejavnost ter pojasnili pogoje za poslovanje podjetij s carino (normativne ureditve, standarde ter varnost in zaščito).

V četrtem poglavju bomo opisali vrste postopkov za e-poslovanje s carino ter sisteme, ki omogočajo izvajanje teh postopkov. Sledi mu peto poglavje oziroma analiza empiričnih podatkov, v katerem bomo analizirali empirično zbrane podatke drugih raziskovalnih ustanov in posameznikov. Temu poglavju sledijo šesto poglavje oziroma zaključek, sedmo poglavje s seznamom literature in virov, iz katerih smo črpali informacije za diplomsko delo, na koncu pa so priložene še priloge.

Iz zgoraj opisanega raziskovalnega problema, smo si s pomočjo predstavljene vsebine diplomskega dela postavili **hipoteze**, ki se glasijo:

Hipoteza številka 1: »E-poslovanje s carinsko upravo je prineslo večjo učinkovitost v poslovanju poslovnih subjektov.«

Hipoteza številka 2: »E-poslovanje s carinsko upravo je znižalo stroške poslovnih subjektov.«

Hipoteza številka 3: »Slovenija je med bolj razvitimi članicami Evropske unije na področju e-carine.«

1.3 Raziskovalne metode in tehnike

Pri odkrivanju pravilnosti zastavljenih hipotez diplomskega dela smo se posluževali naslednjih metod in tehnik:

- deskriptivna metoda, pri kateri smo se za interpretacijo vsebine posluževali primarnih virov informacij (zakonov ter uredb) in sekundarnih virov informacij, člankov, revij, publikacij, zbornikov in internetnih virov.
- primerjalna analiza, pri kateri nam je kot glavni vir za analizo informacij služil primarni vir (empirična raziskava) ter sekundarni vir informacij, internetni vir.

1.4 Predpostavke in omejitve

- V diplomskem delu bomo obravnavali e-poslovanje s carino v mednarodnem in blagovnem prometu, ne bomo pa obravnavali notranjega trgovanja in potniškega prometa.
- V nalogi bo poudarek na elektronski izmenjavi sporočil, ki jo omogoča e-poslovanje in ne na preučevanju in pojasnjevanju carinskih zakonov in predpisov.
- Beseda *carina*, ki jo uporabljamo v nalogi, ima širok pomen, v večini primerov pa se nanaša pa se na *carino kot institucijo* (na primer carinski urad) in ne na dejavnost

pobiranja carinskih dajatev.

- V nalogi bomo ponekod, tudi v naslovu, uporabili izraz *carina* namesto izraza carinski urad, iz dveh razlogov:
 1. uporaba tega izraza je enostavnejša;
 2. ta izraz se uporablja tudi na uradni spletni strani CURS-a, uporablja pa jo tudi Franc Košir¹.
- Pri pisanju diplomskega dela sem se srečala tudi z omejitvami. Čeprav je na voljo zadosti literature na temo e-poslovanja carine, pa je na voljo dosti manj literature o e-poslovanju poslovnih subjektov s carino. Zato sem med pisanjem, zaradi svoje nezadostne izkušnosti z večjim izzivom kot je diplomsko delo, pogosto prebirala literaturo, ki opisuje e-poslovanje carine in si s tem rušila časovni načrt za pisanje diplomskega dela. Prav tako ni bilo na voljo nobene raziskave, ki bi neposredno raziskovala uspešnost informatizacije carinskih procesov.

¹ Franc Košir je bil generalni direktor CURS-a od leta 1991 do leta 2007.

2 E-POSLOVANJE

2.1 Splošno o e-poslovanju

Za e-poslovanje se je v poslovne prakse uvedla informatizacija poslovnih procesov z namenom, da bi se izboljšala učinkovitost poslovanja. Če gre pri klasični obliki poslovanja za rokovanje in upravljanje z dokumenti v papirni obliki, gre pri sodobnem načinu poslovanja za dokumente, ki se upravljajo in posredujejo v elektronski obliki. Obstaja težnja, da se papir uporablja čim manj, glede na intenzivnost uporabe elektronskih oblik pa je še vedno najbolj prisotna kombinirana uporaba fizične oziroma papirne in elektronske dokumentacije.

Poglejmo nekaj pomembnih definicij e-poslovanja.

- Ožje pojmovanje: E-poslovanje je poslovni odnos, kjer partnerja uporabljata računalnike in omrežja pri izvedbi prodaje ali nakupa storitve ali blaga (Bela knjiga v Uporabna informatika 1997, 3);
Širše pojmovanje: E-poslovanje je proces aktivnosti, kjer se uporabljajo elektronske tehnologije, metodologije in postopki (Bela knjiga v Uporabna informatika 1997, 37).
- »Elektronsko poslovanje zajema uporabo vseh oblik informacijske in komunikacijske tehnologije v poslovnih procesih med trgovskimi, proizvodnimi in storitvenimi organizacijami, ponudniki podatkov, državno upravo in potrošniki... Glavna korist uvajanja sodobnih tehnologij elektronskega poslovanja bo v povezovanju obstoječih rešitev in prenovi procesov z uvajanjem interneta kot novega načina komuniciranja s partnerji« (Gričar 1999, 5-6).
- E-poslovanje kot nenehna optimizacija poslovnih aktivnosti z uporabo digitalne tehnologije (Strauss in Frost 2001, 6).
- E-poslovanje lahko opredelimo s komunikacijami, trgovanjem, poslovnimi procesi, storitvami, usposabljanjem in učenjem, sodelovanjem, skupnostjo (Turban in drugi 2006).

Kot je možno razbrati iz definicij, je temeljni pogoj e-poslovanja informacijska in komunikacijska tehnologija. Od njene razvitosti, sofisticiranosti je odvisna kompleksnost poslovnih procesov, in obratno. Bolj kot so poslovni procesi kompleksni, bolj sofisticirano tehnologijo potrebujejo. Pravimo, da gre za sorazmernost *med uporabnostjo za e-poslovanje* in *zapletenostjo informacijske tehnologije* (Lenart 2006). Najnižjo stopnjo v sorazmernosti ima elektronska pošta, nato elektronsko publiciranje, sledi ji integracija s poslovnimi procesi,

najvišjo stopnjo pa ima e-poslovanje, kjer gre za visoko stopnjo tako uporabnosti, kot tudi zapletenosti informacijske tehnologije. To ponazarja tudi *model razvitosti* oziroma *model zrelosti* oziroma *sofisticiranosti e-poslovanja*, pri katerem predstavlja najnižjo stopnjo posredovanje informacij, sledijo ji enosmerna interakcija, dvosmerna interakcija, transakcija, najvišjo pa ima avtomatizacija (Generalni direktorat za informacijsko družbo in medije 2009, 3). Toda sama uporaba teh tehnologij še ne prinese uspeha, ki je cilj vsakega poslovnega subjekta. Subjekti, ki sodelujejo v procesih, morajo prepoznati možnosti, ki jim jih ta tehnologija nudi in jih vključiti, predvsem pa jih prilagoditi svojemu poslovnemu okolju. Raziskava Belaka in drugih (Belak in drugi v Rebevšek 2003, 654) potrjuje, da tehnologija sama po sebi še ne prinese uspeha podjetjem, lahko pa s to tehnologijo uspešna podjetja postanejo še bolj uspešna. Pomembno je upravljanje s tehnologijo, postaviti politiko, o čemer govori definicija Straussa in Frosta, ter investiranje in izdelava strategije za doseg zastavljenih ciljev (Jerman-Blažič 2001, 58-60).

Za e-poslovanje značilno, da uvaja *nove zakonitosti poslovanja*, ki so bile za klasično poslovanje omejene. Z e-poslovanjem se širi področje poslovanja, to postane *globalno*. Meje, kjer majhna podjetja ne morejo konkurirati velikim, padejo. Za konkurenčnost podjetij postaja najpomembnejša »prilagodljivost, zmožnost spreminjanja ter pripravljenost za partnersko povezovanje, odkrivanje in uspešno izvajanje« (Bela knjiga v Uporabna informatika 1997), pa tudi odzivnost, živahnost in hitrost (Gričar 1999, 6).

Pojem e-poslovanje je enak obema angleškima pojmom *e-business* kot tudi *e-commerce*. Slednji pojem se nanaša predvsem na trženje in dejavnosti povezane z njim, prevajamo pa ga kot e-trženje, e-prodaja, e-trgovina. Zajema uporabo informacijske in komunikacijske tehnologije za poslovanje med podjetji, organizacijami ali poslovanje podjetij s posamezniki, kupci. »Gre za proces kupovanja in prodajanja oziroma izmenjave izdelkov, storitev in informacij preko računalniških mrež, vključno z internetom« (Turban in drugi 2000). Za *e-business* pa je pojmovanje širše. Je »preoblikovanje procesov v organizaciji z uporabo tehnologij, filozofij in računalniške paradigme nove ekonomije, z namenom, da zagotovijo dodatno vrednost za kupca«. Gre torej predvsem za izboljšanje poslovanja preko računalniško posredovanih omrežij.

Razvoj e-poslovanja

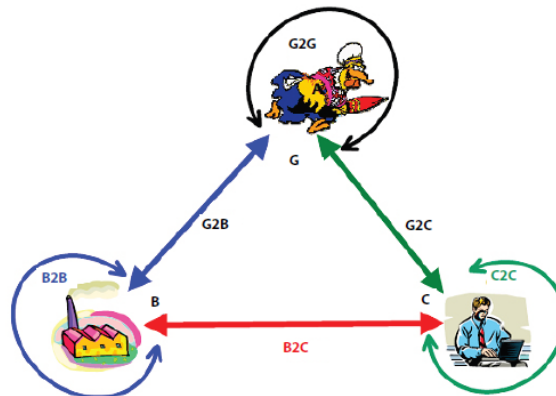
E-poslovanje je sledilo razvoju računalniških omrežij in se je najprej razvilo na področju

financ v začetku 70. let dvajsetega stoletja, ko so podjetja začela izvajala denarne transakcije (Turban in drugi 1999, 211). Podjetja so začela povezovala svoje sisteme s podjetji, s katerimi so poslovala, in ki so bila fizično oddaljena. Izmenjavo podatkov med temi sistemi je omogočila *tehnologija RIP-a - računalniška izmenjava podatkov*, s tujko *Electronic Data Interchange (EDI)*. Takrat so podjetja imela zasebna omrežja in omrežja VAN - *Value Added Networks*² - najeta omrežja, zato sta bila njihov razvoj in uporaba zelo draga. Širšo uporabo je omogočil šele nastanek javnega omrežja, Interneta. Ko je vse več podjetij spoznalo dobrobiti medpodjetniškega e-poslovanja, se je pojavila težnja po razvoju enotne oblike za prenos podatkov. Te so prinesle bistveno pocenitev pri uvajanju tehnologije. Prvi takšen mednarodni standard za elektronsko poslovanje v Evropi je bil *UN/EDIFACT*³.

Pravi razcvet je e-poslovanje doživelo šele v 90. letih. Pojavila se je težnja po odprtih standardih, kot je na primer *XML - Extensible Markup Language*, ki omogoča dostopnost večjemu številu subjektov. Kot pravi Gričar (Gričar 1999, 5), ta standard v primerjavi z UN/EDIFACT-ovim omogoča poenostavitev vrste postopkov, ostaja pa dosežena pridobitev, saj lahko organizacije med seboj izmenjujejo strukturirana sporočila.

2.2 Oblike e-poslovanja

Slika 2.1: Oblike e-poslovanja

Vir: Prirejeno po Pravna fakulteta Univerze v Mariboru (2003, 77).

V elektronsko poslovanje so lahko vključene tri glavne kategorije akterjev oz. poslovnih subjektov. To so (glej Sliko 2.1):

² VAN – Omrežje z dodano vrednostjo.

³ Angl. *United Nations Electronic Data Interchange for Administration*. Za svoje delovanje uporablja sintakso ISO 9735 in deluje v okviru delovnega telesa Organizacije združenih narodov.

- *posameznik ali »C« (angl. Consumer ali Citizen)* - to je lahko potrošnik, državljan ali zaposleni (»E« za angl. *Employee*);
- *podjetje ali »B« (angl. Business)*;
- *državna uprava ali »G« (angl. Government), tudi »A« (angl. Administration).*

Glavne oblike e-poslovanja glede na interakcijo poslovnih subjektov (Turban in King 2003, 7-8):

- **B2B (angl. Business to Business)**: Gre za e-poslovanje med podjetji. Ta oblika je najbolj razširjena, njena uporaba pa se bo še povečevala (Andam 2003).
- **B2C (angl. Business to Customer)**: Gre za e-poslovanje podjetij s strankami, kupci, pri čemer gre za nakupovanje tako fizičnih dobrin kot tudi informacij. Tipičen primer je internetna prodaja. Je drugo največje e-poslovanje. Ta vrsta e-poslovanja »zmanjšuje stroške transakcije, še posebej stroške iskanja« (Andam 2003), saj lahko kupec primerja med seboj cene in s tem preverja konkurenčnost ponudnika.
- **C2C (angl. Customer to Customer)**: Gre za poslovanje med zasebniki, kupci (na primer dražbe na e-Bayu, deljenje datotek).
- **C2B (angl. Customer to Business)**: Ta povezava predstavlja nasprotje poslovanju B2C. Posamezniki ponudijo nek izdelek ali storitev podjetjem.
- **G2C (angl. Government to Citizen)**: Poslovanje državne uprave z državljani.
- **C2G (angl. Citizen to Government)**: S to obliko poslovanja imajo državljani priložnost sodelovati z državno upravo.
- **G2B (angl. Government to Business)**: Poslovanje uradov državne uprave s podjetji.
- **G2G (angl. Government to Government)**: S to oznako označujemo poslovanje državne uprave. Poslovanje med uradi, organizacijami, agencijami znotraj državne uprave – *notranje poslovanje* ali poslovanje državne uprave z zunanjimi/tujimi organizacijami, uradi – *zunanje poslovanje*.
- **B2G (angl. Business to Government)**: Poslovanje organizacijskega sistema, podjetij z državno upravo. Podjetja se lahko prijavljajo na javna naročila, prijavijo svoja podjetja. Država ima pri tem vodilno, upravljalno vlogo in ponuja podjetjem kot uslugo – določa kaj je možno. To obliko e-poslovanja uporabljajo podjetja, ki izmenjujejo podatke in komunicirajo s carinsko upravo.

Teh povezav pa je seveda še več (Turban in King 2003, 7):

- *B2B2C* – neko podjetje deluje kot posrednik med drugim podjetjem in končnim kupcem;
- *mobilno poslovanje* – gre za interakcije v brezžičnem okolju, je v fazi razvoja in ima potencial, da konkurira internetnem poslovanju;
- *elektronsko poslovanje znotraj podjetja* – gre za komunikacijo in izmenjavo podatkov znotraj podjetja, B2E (angl. *business to employee*);
- *elektronsko poslovanje neprofitnih družb* – mnoge neprofitne družbe se poslužujejo e-poslovanja za znižanje stroškov in izboljšanje poslovanja.

2.3 Priložnosti in težave e-poslovanja

E-poslovanje, tako kot vse inovativne stvari, ki se pojavijo v družbi, prinaša mnogo novih izzivov, izboljšanj v delovanju in življenju nasploh, hkrati pa postavlja nove naloge, s katerimi moramo obstoječi način delovanja prilagoditi novemu.

Chaffey (Chaffey 2002, 15) je strnil vse pomembnejše priložnosti in težave, s katerimi se srečuje e-poslovanje.

Prednosti e-poslovanja: *prihranek časa in denarja* - podatki se praviloma vnašajo v sistem enkrat in se večkrat uporabijo, ni več zamudnega posredovanja dokumentov preko klasične pošte, omogoča izmenjavo podatkov in informacij v nekaj sekundah, odpravlja stroške za nakup pisarniškega materiala in storitev kot so papir, telefonski pogovori in podobno; *večja hitrost in preglednost poslovanja* – hitri izpisi poročil; *večji nadzor nad opravljenim delom* - možne so številne analize; *24-urna dostopnost*; *časovna in krajevna neodvisnost* – podjetja postanejo globalna, delovni čas je kontinuiran; *povezanost s poslovnimi partnerji* – komunikacija med partnerji je olajšana.

Slabosti e-poslovanja: *nepoznavanje tehnologije* – je en pomembnejših problemov, ki zavira razvoj podjetij, saj ne poznajo kakšne možne rešitve lahko uporabijo v svojem poslovnem procesu; *problem izobraževanja* – uporabniki tehnologije morajo imeti določeno znanje, da bi lahko uporabljali tehnologijo e-poslovanja, podjetja morajo izobraževati svoj kader, tako na začetku uvedbe tehnologije kot tudi kasneje, predvsem kadar pride do preoblikovanja poslovanja, problem pa je tudi pomanjkanje izobraženega in usposobljenega kadra; *problem komunikacij* – informacije posredovane preko tehnoloških kanalov, lahko ne vsebujejo podrobnih navodil, predvsem gre tu za zanemarjanje neformalne komunikacije, tistega česar

tehnologija ni predvidela; *pravni problem* – nad e-poslovanjem bdi pravna sfera, ki postavlja pravila in omejitve glede uporabe tehnologij, lastništva – varovanje avtorskih pravic in intelektualne lastnine; *cenovna nedostopnost* – razvoj e-poslovanja v podjetju lahko zavirajo stroški nakupa programske opreme, tehnologije ter izobraževanja; *nezainteresiranost* – podjetja ne vidijo koristi, ki bi jim e-poslovanje lahko prineslo, bodisi zaradi premalo znanja ali pa zaradi nezaupanja; *nezadostno povezovanje*; *problem varnosti* – e-poslovanje se sooča z večjim tveganjem kot klasičen način poslovanja, zato je varnost eden najpomembnejših problemov, saj je glavni pogoj za e-poslovanje, transakcije morajo biti zaščitene pred možnimi zlorabami, osebni podatki morajo biti varovani.

3 E-POSLOVANJE S CARINO

3.1 Strategije EU za prenovu carinskih sistemov

Eden glavnih ciljev širjenja držav EU je, kot je zapisano v *Lizbonski strategiji* (sprejeta marca 2000), postati »najbolj konkurenčno, dinamično ter na znanju temelječe gospodarstvo na svetu« (Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropske zadeve). Ta cilj naj bi dosegli z razvijanjem politik, ki omogočajo razvoj informacijske družbe ter z odpiranjem trga.

EU je začela z aktivnim razvijanjem informacijske družbe v drugi polovici 90. let prejšnjega stoletja. Prvi in temeljni strateški dokument, ki je napovedoval razvoj politik informacijske družbe je bilo *Bangemanovo poročilo*. Izšlo je maja 1994 in je nosilo idejo, da morajo vlade podpreti razvoj informacijske družbe, hkrati pa trg ne sme biti preveč omejen, temveč mora biti konkurenčen. Temu poročilu so sledili številni dokumenti, tako na ravni EU kot na nacionalnih ravneh⁴.

Na podlagi ciljev, ki so zapisani v Lizbonski strategiji, so nastale podrobnejše usmeritve za razvijanje carinske dejavnosti v EU. Te so zapisane v *Večletnem strateškem načrtu – MASP - Multi-Annual Strategic Plan*. Glavna cilja tega načrta sta okrepitev varnosti na zunanjih mejah ter olajšanje, pospeševanje trgovanja, oba cilja pa naj bi dosegli s pomočjo projekta *e-carina* (Evropska komisija 2011). Projekt mora uskladiti dve na pogled nasprotujoči si delovanji. Na eni strani mora olajšati, poenostaviti postopke na meji, doseči čim krajše zadrževanje pri mejnih carinskih organih, z namenom, da bi pospešili trgovanje, na drugi strani pa mora povečati varnostne ukrepe ter zagotoviti ustrezne kontrole. Kot pravi Komisija (Evropska komisija 2011), prinaša *e-carina* tudi priložnosti in prednosti za podjetja, trgovce, saj bi s poenostavitvijo zakonodaje, racionalizacijo carinskih postopkov in konvergenco informacijskih sistemov, lahko prihranili denar in čas pri poslovanju s carino, ob tem pa bi se povečala tekmovalnost med evropskimi podjetji, kar bi omogočalo večjo gospodarsko rast in delovna mesta. To konkretno pomeni, da je potrebno (AISWG 2005, 4-5; Evropska komisija 2008):

- poenostaviti ali celo ukiniti formalnosti in postopke povezane z uvozom in izvozom blaga, razširiti poenostavitev postopkov iz nacionalne ravni na celotno področje EU ter uskladiti

⁴ V Sloveniji je to nalogo leta 2000 opravila *Modra knjiga - Slovenija kot informacijska družba* (Slovensko društvo Informatika 1999), kjer so opredeljeni, kateri so tisti cilji, ki jih slovenska družba želi doseči. Modro knjigo je izdalo društvo Informatika. Drugi pomembni dokumenti so še: *Bela knjiga* (marec 1997), Ministrska deklaracija o globalnih informacijskih omrežjih ali *Bonnska deklaracija* (julij 1997) ter druge.

carinske postopke;

- uskladiti zakone in predpise med članicami EU, vsi carinski uradi EU naj delujejo kot eno telo, s čimer bo dosežena večja družbena zaščita;
- standardizirati in vključiti definicije in zahteve informacij, uporabljati informacijske in komunikacijske tehnologije z namenom, da bi pridobili medsebojno delovanje med strankami, uvesti popolnoma brezpapirno poslovanje ter ukiniti ročne in administrativne papirne postopke, ki bodo povečali konkurenčnost in večjo tekmovalnost med ekonomskimi subjekti.

Omeniti je še potrebno, da sta Evropski parlament in Svet 19. februarja 2008 sprejela *Novi carinski zakonik*⁵. Zamenjal je starega iz leta 1992, ki je bil zasnovan le papirnem načinu poslovanja carine. Zakonik vsebuje manj pravil, ta pa so enostavnejša in prilagojena sodobnemu e-poslovanju carine. Cilji bodo doseženi z zmanjševanjem števila postopkov in povečanjem števila poenostavljenih postopkov, z avtomatizacijo carinskih postopkov in s popolnoma brezpapirnim poslovanjem, pri čemer se bodo deklaracije vlagale zgolj elektronsko, omogočena bo elektronska izmenjava podatkov med poslovnimi subjekti ter uvedba centraliziranega carinjenja⁶ (Evropski parlament in Svet 2008) - cilji so podobni tistim v MASP.

3.2 Razvoj e-poslovanja s CURS

Začetki e-poslovanja s podjetji segajo v leta okoli 1990, ko je carina omogočila plačnikom carinskih dajatev in drugih dajatev, elektronski prevzem podatkov o zaračunanih dajatvah in elektronsko pošiljanje specifikacij plačilni dajatev (Arzenšek 2002, 16; Rebevšek 2003, 657). Temu je leta 1997 sledila uvedba sporočilnega standarda izmenjave podatkov, s sistemom X.400⁷ oziroma preko elektronske pošte. Prevladovala so enostavna orodja in okolja, ki so uporabljala PGP - *Pretty Good Privacy* način šifriranja in podpisovanja dokumentov. Nato je leta 2001 prišlo do uvedbe poenostavljenih postopkov, ki omogočajo poenostavitve procesov uvoza in izvoza za pooblašcene partnerje. Leta 2004 je bila izvedena nadgradnja EPOS –

⁵ Ur. l. EU, št. 450/2008.

⁶ Za sedaj so možni poenostavljeni postopki le za članice EU, kjer blago vstopa na območje EU. Centralizirano carinjenje pa je načrt, ki se bo izvajal v prihodnosti in bo omogočal pooblaščenim podjetjem prijavo in plačilo carinskih dajatev v elektronski obliki, direktno na sedežu njihovega podjetja, četudi ta ni v državi članici, kjer blago vstopa v carinski prostor EU.

⁷ X.400 je kompleksen standard, ki je alternativa bolj razširjenemu standardu SMTP (angl. *Simple Mail Transfer Protocol*). X.400 ima označbo uradnega standarda in ima v primerjavi z SMTP številnejše zmožnosti, ki pa niso nujno vedno uporabljene (Searchexchange.com 2011).

*Electronic Point of Sale*⁸ sistema, sistema za upravljanja e-poslovanja s CURS za partnerje. Z začetkom leta 2007 je CURS uvedel v e-poslovanje elektronski podpis, ki je pogoj za poslovanje ter pomeni nadgradnjo računalniške izmenjave podatkov, fiksno strukturo podatkov pa je zamenjala struktura XML - *Extensible Markup Language* (Planinc in Zorko 2008). Sama narava standarda XML je omogočila lažje prilagajanje vsebin sporočil novim in novim predpisom tako na strani deklarantov, kot tudi na strani carine (Carinska uprava Republike Slovenije 2011č).

CURS ima svojo definicijo za e-poslovanje s CURS, ki se glasi: »je elektronsko poslovanje, v okviru katerega uporabnik uporablja tisti del informacijskega sistema CURS, ki omogoča elektronsko poslovanje med CURS in uporabnikom po pravilih, ki jih določa CURS, in zajema vse tiste storitve oziroma opravila, ki so kot elektronsko poslovanje opredeljene na spletnih straneh CURS« (Carinska uprava Republike Slovenije 2006).

3.3 Pogoji e-poslovanja s carino

3.3.1 Normativne ureditve

V Republiki Sloveniji (RS) se je z ustanovitvijo Ministrstva za informacijsko družbo ter s sodelovanjem v programu EU začela pripravljati strategija e-poslovanja bolj sistematično in skladno z evropskimi usmeritvami (Vinazza 2002, 54). Nastali so zakoni in uredbe, ki urejajo e-poslovanje splošno, na vseh področjih, so pa ti zakoni in uredbe pravna podlaga tudi za e-poslovanje s carino.

Dovoljenje za uporabo informacijskega sistema za elektronsko poslovanje RS

Da bi podjetje lahko sodelovalo in si izmenjavalo podatke ter sporočila s CURS na brezpapiren način, mora najprej skleniti *dogovor* o uporabi informacijskega sistema za elektronsko poslovanje s CURS-om. V tem dogovoru uporabnik in CURS opredelita svoj medsebojni odnos, pri čemer so opredeljene dolžnosti in pravice subjektov, dogovor pa služi kot pravna podlaga za reševanje morebitnih sporov.

Dogovor z zunanjimi uporabniki se sklene preko spletne aplikacije, ki je na voljo na Carinskem portalu, pod rubriko podjetja. Aplikacija omogoča tudi urejanje raznih podatkov

⁸ Te sisteme najpogosteje uporabljajo v prodaji na drobno. Njegove glavne funkcije so skeniranje črtnih kod in radiofrekvenc za odčitavanje proizvodov, kreditnih kartic, uporablja se za transakcije, za logistične namene, pregledovanje zaloge in podobno (Moneyterms).

za e-poslovanje s carino – prijavo v aplikacijo, urejanje pooblastil, zamenjavo gesel, urejanje podatkov pooblaščenca za urejanje e-poslovanja s CURS ter izvoz digitalnega potrdila.

Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu (ZEPEP)⁹

V EU so prve ureditve e-poslovanja nastale znotraj Združenih narodov v okviru Komisije za mednarodno trgovinsko pravo, imenovano *UNCITRAL - United Nations Commission on International Trade Law*. Ta je leta 1996 sprejela vzorčni zakon o e-poslovanju, leta 2001 pa vzorčni zakon o elektronskem podpisu. Podobno kot ta vzorčna zakona so v dveh direktivah ES¹⁰ opisani pojmi, ki določajo e-poslovanje in elektronski podpis. Ti dve direktivi sta pomembni za urejanje tega področja v RS. Na njuni osnovi je nastal *ZEPEP*, ki je bil dopolnjen z Zakonom o spremembah in dopolnitvah zakona o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu (*ZEPEP-A*)¹¹. Skupaj z uredbo *Uredba o pogojih za elektronsko poslovanje in elektronsko podpisovanje*¹² služita kot pravni podlagi, ki urejata elektronski podpis, saj v Sloveniji ne obstajata ločena zakona, ki bi urejala samo e-poslovanje ali samo elektronski podpis, temveč sta ti področji obravnavani v istem zakonu.

Direktivi EU in *ZEPEP* določajo, da ima le elektronski dokument, ki je podpisan z varnim elektronskim podpisom, enako pravno veljavnost kot lastnoročno podpisan papirni dokument. Določajo tudi tehnične zahteve za elektronski podpis. Ta se oblikuje s pomočjo sredstva za podpisovanje, s pomočjo strojne in programske opreme in podatkov za elektronsko podpisovanje (šifrirnimi ključi) ter se preverja s sredstvom za preverjanje elektronskega podpisa (Ministrstvo za javno upravo 2011a).

Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhiva (ZVDAGA)¹³

»Ta zakon ureja način, organizacijo, infrastrukturo in izvedbo zajema ter hrambe dokumentarnega gradiva v fizični in elektronski obliki, veljavnost oziroma dokazno vrednost takega gradiva, varstvo arhivskega gradiva in pogoje za njegovo uporabo, naloge arhivov in javne arhivske službe ter s tem povezane storitve in nadzor nad izvajanjem« (Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih 2006).

⁹ Ur. l. RS, št. 57/2000.

¹⁰ Direktiva 1999/93/EC o elektronskem poslovanju in Direktiva 2000/31/EC o elektronskem podpisu.

¹¹ Ur. l. RS, št. 25/2004.

¹² Ur. l. RS, št. 77/2000 in 2/2001.

¹³ Ur. l. RS, št. 30/2006. Za e-poslovanje s carino je pomemben ta zakon vključno z vsemi spremembami.

V primeru elektronskega vlaganja deklaracij za carinske postopke mora dokazne, spremne dokumente, hraniti udeleženec, bodisi pošiljatelj, prejemnik ali deklarant blaga. Obvezno hranjenje dokumentov s strani zastopnika je le v primeru, kadar ima pošiljatelj ali prejemnik blaga sedež podjetja na območju izven EU. Za carinske organe ni pomembno kdo hrani dokazila, temveč je njihov glavni interes, da se hranijo do predpisanega obdobja, določenega po zakonu, in se kasneje lahko uporabi za izvajanje carinske kontrole¹⁴.

77. člen Uredbe Sveta, št 2913/92, o Carinskem zakoniku skupnosti¹⁵

Ta člen izenačuje carinske postopke, ki se izvajajo z uporabo sistemov za računalniško izmenjavo podatkov, s carinskimi postopki, ki se izvajajo preko fizične izmenjave, ustno ali na kakršen koli drug način.

3.3.2 Standardi

3.3.2.1 RIP

RIP oziroma računalniška izmenjava podatkov je »prenos poslovnih podatkov na elektronski način med ali znotraj podjetja v strukturirani obliki podatkov, katere je možno računalniško obdelovati in katere je možno brez ponovnega ključa prenašati od ene računalniško podprte poslovanje aplikacije, ki je na eni lokaciji do druge računalniško podprte poslovanje aplikacije na drugi lokaciji« (Deshmukh 2006). Zagotovil je odpravo problema zajemanja podatkov ter je omogočila povezovanje računalniških rešitev, kar je pomembno za pravočasno zaključevanje procesov (Gričar 1999, 5). Posebna oblika RIP-a je EDIFACT, ki ne prenaša samo podatkov ali dele podatkov, temveč prenaša cela sporočila in veljavne dokumente in dejstva v njih (fakte) (Banovec 1999).

RIP se je v carinskih postopkih začel uporabljati leta 1997 in je služil za izmenjavo ECL-a – *Enotna upravna listina*, ki so ga špedicije ali podjetja, ki so sama vlagala deklaracije izpolnile, nato pa so jih posredovala carini. V tem obdobju še ni bilo popolnega e-poslovanja, špediterji in podjetja so morala dostaviti natisnjeno različico s podpisom deklaranta ter žigom zastopanege podjetja fizično na vpogled carini. Danes izmenjava podatkov med podjetji in carino, ki poteka preko informacijskih sistemov (sistemi so podrobneje opisani v poglavju 4.2), poteka izključno preko RIP-a.

¹⁴ Določeno v 16. členu Carinskega zakonika.

¹⁵ Ur. l. EU, L 302, z dne 19.10.1992. Za e-poslovanje s carino je pomemben ta zakon, vključno z vsemi spremembami.

3.3.2.2 XML

XML je razširljivi označevalni jezik, standardiziran leta 1998, ki se uporablja za izmenjavo podatkov. Leta 1996 ga je pod okriljem W3C - *World Wide Web Consortium* razvila delovna skupina imenovana SGML - *Standardized Generalized Markup Language*. Njihov cilj je bil ustvariti standard, ki bo široko uporaben na Internetu, lažji za pisanje programov za izvajanje XML dokumentov, ti dokumenti pa naj bi bili razumljivi in čitljivi, dizajn in dokumenti hitro pripravljene itd. (RenderX 1998).

Danes so sporočila za carinske procedure, ki se izmenjujejo preko RIP-a, zapisana po standardu XML. XML podatkovna struktura je zahteva uredbe (EG) 2286/2003, ki je v Sloveniji začela veljati 1.1.2006.

Prednosti teh dokumentov so (Bajec 2009):

- Aplikacijska neodvisnost dokumentov in podatkov: podatki so razumljivi vsem in ne samo aplikacijam, ki so jih zapisale; iskanje po podatkih je relativno hitro-ekvivalentno iskanju po običajnih spletnih straneh.
- Standardizirana sintaksa meta-podatkov: gre za podoben princip kot je kazalo v knjigi.
- Standardizirana struktura: zapis hierarhične strukture v obliki drevesa.
- Uveljavljena tehnologija: XML je podmnožica standarda SGML, definirane že leta 1969.

3.3.3 Varnost in zaščita

Poleg ustrezne tehnologije, kot na primer tehnologija RIP-a, morajo biti za e-poslovanje izpolnjeni tudi pogoji za varno poslovanje (Gričar 1999, 5), kar velja tudi za poslovanje podjetij s carino.

Varnostni mehanizmi, katerim mora biti podvrženo e-poslovanje (Jerman-Blažič 2001):

- overjanje: nedvoumna identifikacija uporabnika ali strežnika oziroma aplikacije do katere uporabnik dostopa;
- zaupnost: zaupnost povezave med uporabnikom in strežnikom, ter hkrati zaščita izmenjanih podatkov;
- celovitosti- nespremenjenost izmenjanih podatkov;
- nadzor dostopa: avtorizacija, preprečitev dostopa nepooblaščenih oseb ter določitev pogojev za dostop;

- preprečevanje zanikanja: nezmožnost zanikanja izvora podatkov;
- razpoložljivost: storitve e-poslovanja morajo biti vedno na voljo.

3.3.3.1 Elektronski podpis

V ožjem smislu je elektronski podpis zapis, ki ga uporabljamo pri podpisovanju dokumentov v elektronski obliki in je zakonsko urejen na način, da je enakovreden lastnoročnemu oziroma papirnemu podpisu (Lesjak 2008). V ZEPEP-u pa je definiran širše, in sicer kot »podatki v elektronski obliki, ki so vsebovani, dodani ali logično povezani z drugimi podatki in namenjeni preverjanju pristnosti teh podatkov in identifikaciji podpisnika« (ZEPEP).

V Zakonu in Uredbi¹⁶ so določena načela, ki jim mora zadoščati elektronski podpis. Ta so (Ministrstvo za javno upravo 2011b):

- načelo nediskriminacije elektronske oblike: podpis v elektronski obliki je zakonsko enakovreden papirnemu, in se ne sme v sodnem postopku zanemariti kot dokaz, zgolj zaradi njegove elektronske oblike;
- načelo odprtosti oziroma tehnološke nevtralnosti: to načelo zagotavlja, da kljub tehnološkemu razvoju in novim tehnologijam in njihovim rešitvam, elektronski podpis ostaja isto uporaben za daljše obdobje;
- načelo pogodbene odprtosti strank: to načelo velja za odprte sisteme, v katerih se stranke lahko med seboj dogovorijo in svoja razmerja uredijo drugače;
- načelo dvojnosti: lahko se uporabljajo tehnologije z različno zanesljivostjo in posledično različnimi pravnimi posledicami ob njihovi uporabi;
- načelo varstva osebnih podatkov in varstva potrošnikov: z uporabo elektronskega podpisa ne sme biti kršen noben od zakonov, ki določa varstvo osebnih podatkov¹⁷ in varstvo potrošnikov¹⁸;
- načelo mednarodnega priznavanja: elektronski podpis je mednarodno priznan način identifikacije, kar omogoča vključevanje v elektronsko gospodarsko poslovanje med različnimi državami.

Vsi dokumenti pri poslovanju v carinskih postopkih, ki se izmenjujejo preko RIP-a, morajo biti elektronsko podpisani. Partner podpiše XML datoteko s svojim osebnim digitalnim

¹⁶ ZEPEP in Uredba o pogojih za elektronsko poslovanje in elektronsko podpisovanje.

¹⁷ Zakon o varstvu osebnih podatkov (ZVOP-1) - Ur. l. RS, št. 86/2004.

¹⁸ Zakon o varstvu potrošnikov (ZVPot) - Ur. l. RS, št. 20/1998 (25/1998 popr.).

potrdilom. Pri tem CURS za elektronski podpis opredeljuje sistemski zahtevi¹⁹ (Carinska uprava Republike Slovenije 2011č), ki sta: operacijski sistem Windows XP ter spletni brskalnik MS Internet Explorer verzije 5.5 ali višje.

Pri elektronskem podpisu igra pomembno vlogo tudi *overitelj*, ki velja kot posrednik med dvema strankama in preverja ter informira o njuni identiteti in verodostojnosti elektronskega podpisa. Njegove naloge in pristojnosti so zakonsko določene. Vendar tak podpis brez pogoja varnega elektronskega podpisa zakonsko ni enak papirnemu lastnoročnemu podpisu (ZEPEP). To dosežemo s kvalificiranim potrdilom, s katerim dosežemo varnost in zanesljivost kot ju določa ZEPEP. Če je v primeru, ko gre za overitelja »navadnega« elektronskega podpisa overitelj lahko vsaka fizična ali pravna oseba, pa so pri varnem elektronskem podpisu overitelji, ki izdajajo takšna potrdila, podvrženi strožjim pogojem: »obvezno zavarovanje odgovornosti, posebne zahteve glede opreme in zaposlenih, zahtevnejši postopki, notranja pravila in podobno« (Ministrstvo za javno upravo 2011b).

CURS določa seznam dovoljenih overiteljev digitalnih potrdil, ki so (Carinska uprava Republike Slovenije 2011č):

- SIGOV-CA, SIGEN-CA,
- POŠTA@CA,
- HALCOM-CA
- AC NLB.

3.3.3.2 Kvalificirano digitalno potrdilo

Kvalificirano digitalno potrdilo je eden od pogojev, ki omogoča e-poslovanje poslovnih subjektov s CURS. Po sklenitvi dogovora s CURS o uporabi informacijskega sistema, morajo vsi uporabniki prijaviti svoja osebna digitalna potrdila v sistem CURS-a, s katerimi podpisujejo elektronske dokumente (Carinska uprava Republike Slovenije 2011č).

Digitalno potrdilo je računalniški zapis, ki vsebuje podatke o imetniku, pri čemer ima vsak uporabnik (ime, enolično številko itd.), njegov javni ključ, podatke o overitelju, obdobje veljavnosti digitalnega potrdila in ki je digitalno podpisan z zasebnim ključem overitelja. Digitalno potrdilo omogoča šifriranje podatkov in omogoča elektronsko podpisovanje, oboje pa je pogoj za e-poslovanje s CURS.

¹⁹ Komponenta za elektronsko podpisovanje spletnih obrazcev ZZIWebSign Component.

4 CARINSKI POSTOPKI IN E-POSLOVANJE S CARINO

V tem poglavju bomo obravnavali carinske postopke in avtomatizirane carinske sisteme, s pomočjo katerih lahko podjetja - uvozniki, izvozniki in špedicije (zastopniki) sodelujejo v carinskih postopkih.

4.1 Vrste carinskih postopkov

Carina ugotavlja, da podjetja premalo poznajo različne možne načine poslovanja s carino, predvsem pa niso dovolj seznanjeni s poenostavljenimi postopki (Mikuž 2008a). Poznavanje teh možnosti je pomembno, saj lahko korenito spremeni učinkovitost poslovanja podjetij. Podjetja se lahko odločajo o naslednjih vrstah carinskih postopkov²⁰, ki so predstavljeni v nadaljevanju (Carinska uprava Republike Slovenije 2011d).

4.1.1 Običajen postopek

Običajen postopek je postopek, pri katerem se mora blago, ki vstopa v območje EU-ja, predložiti na vpogled vstopni carinski izpostavi, tako fizično kot tudi dokumentarno. Vsa opravila se izvajajo preko posrednika, špediterja na vstopni izpostavi, ki deklarira blago in ga prijavi carini. Za blago se lahko izvrši: *uvozno carinjenje*, pri katerem se blago po končanem postopku sprosti v prosti promet²¹; *izvozno carinjenje*; *tranzitni postopek* – uvozno carinjenje se opravi na carinskem uradu znotraj EU, pri carinskem uradu, ki ni enak vstopnemu carinskemu uradu (Carinska uprava Republike Slovenije 2011d).

Ta vrsta postopka ne omogoča optimalne hitrosti trgovanja (Bačar 2004), saj v verigi med pošiljateljem in prejemnikom blaga sodelujejo posredniki, špediterji in carina, za vsako pošiljko posebej je potrebno izvajati carinske postopke, ti pa so odvisni od delovnega časa špediterjev in carine²². Čas, ki ga prevoznik porabi v običajnih postopkih, povečuje stroške njegovega poslovanja. Vendar, čeprav je ta vrsta postopka zamudna, je še vedno najbolj pogosto uporabljena (Carinska uprava Republike Slovenije 2011f, 25-27).

4.1.2 Poenostavljen postopek

Poenostavljen postopek predstavlja izboljšavo carinskega postopka v primerjavi z običajnim

²⁰ Primeri so v cestnem prometu.

²¹ Po končanem postopku blago več ne podleže carinskemu nadzoru.

²² Carinski inšpektorji izvajajo carinjenja, kontrole le preko dneva, ne poslujejo pa tudi ob vikendih.

(Bačar 2004), saj olajšuje pretok blaga in omogoča hitrejšo in cenejšo postopke (Šmajdek 2004, 19; Adamič 2000, 1). Kot pravi Bačar (Bačar 2004), je osnovna predpostavka za to vrsto postopka enostavnejša izmenjava blaga oz. hitrejši pretok blaga, pošiljatelji in prejemniki pa lahko bolje načrtujejo odpravo in dobavo blaga. Premostitev teh ovir je izrednega pomena, saj ravno administrativni postopki na mejah predstavljajo pretežen del stroškov (AISWG 2005, 4).

Po Bačarju (Bačar 2004) se blago, nasprotno kot v primeru običajnega postopka, ki vstopa v območje EU, ne predloži vstopni carinski izpostavi, ampak se postopek konča na lokaciji prejemnikovega podjetja. Čas za opravljanje carinskih obveznosti je tako odvisen od podjetja samega in ne od drugih subjektov. Tako se postopki lahko izvajajo vse dni v letu, 24 ur na dan²³. Ker je iz dobavne verige izvzet špediter, se znižajo stroški za špediterske storitve, prav tako pa se znižajo tudi stroški prevoza.

Da bi lahko podjetje sodelovalo na način poenostavljenega postopka, mora dobiti *dovoljenje* za poslovanje po načinu poenostavljenega postopka, za pridobitev katerega vloži zahtevek na Generalni carinski urad. Carina preveri ali je podjetje »vredno zaupanja«²⁴, izdaja pa jih le podjetjem, ki zelo pogosto vlagajo carinske deklaracije oziroma večkrat mesečno (Carinska uprava Republike Slovenije 2011e).

Najbolj pogosti obliki poenostavljenega postopka (Bačar 2004; Šmajdek 2004, 41)²⁵:

- *Poenostavljen postopek deklariranja* se izvaja na izpostavi vstopa/izstopa blaga v ali iz območja EU, pri katerem se carinskemu delavcu predloži račun, na katerem je navedena številka dovoljenja za poenostavljeni postopek deklariranja. Možen je samo za podjetja, ki imajo sedež v RS. Carinski delavec nadalje overi račun in postopek evidentira v carinski informacijski sistem (CIS). Uvozno/izvozno podjetje zbira potrjene račune ter enkrat mesečno vloži *dopolnilno deklaracijo*²⁶, s katero se vsi postopki na enkrat zaključijo.

²³ To velja za večino primerov, razen v primerih, kadar carina kontrolira blago.

²⁴ Podjetje lahko pridobi dovoljenje, če (Carinska uprava Republike Slovenije 2001f): a) zagotavlja kontrolo spoštovanja uvoznih/izvoznih prepovedi ali omejitev ter kontrolo drugih predpisov, ki se nanašajo na želeno poenostavitev; b) ni ogrožena pravilna izvedba postopkov; c) ni huje oziroma večkrat kršilo carinskih predpisov; d) ne prijavlja blaga za želeni carinski postopek samo priložnostno.

²⁵ Poleg teh oblik sta možni še dve obliki poenostavljenega postopka: sprejem nepopolne carinske deklaracije ter prijavljanje blaga v izbrani postopek na podlagi vpisa v evidence (Carinska uprava Republike Slovenije 2001f).

²⁶ Dopolnilna deklaracija skupaj s seznamom deklaracij poslanih v elektronski obliki predstavljata enovit dokument (Davčna uprava Republike Slovenije 2007).

- Hišno carinjenje s pooblaščenim pošiljateljem/prejemnikom

Podjetje, ki želi na ta način opravljati carinjenje blaga, mora najprej pridobiti dovoljenje za hišno carinjenje ter status pooblaščenega prejemnika oziroma pošiljatelja.

Uvoz blaga: Blago, ki se uvozno carini na način hišnega carinjenja, ob vstopu v območje EU še ni sproščeno v prosti promet, kot v primeru poenostavljenega postopka deklariranja. Zato je v tem primeru potrebno na vstopni izpostavi narediti *tranzitni dokument*, s katerim blago prispe k prejemniku. Carinski postopek se nato ne opravlja na namembnem carinskem uradu, pač pa v prostorih podjetja. Podjetje blago vpiše v evidence. Imeti mora aplikacijo NCTS – *New Computerised Transit System*, s pomočjo katere zaključi tranzitni postopek in s katero pošlje najavo o prispetju blaga pristojni carinski izpostavi²⁷. Od tega trenutka začne teči rok, v katerem, če se carina odloči, lahko izvede kontrolo blaga. Po tem roku se blago sprosti v uporabo. Vloži se *dopolnilna deklaracija*, ki služi za plačilo uvoznih dajatev.

Izvoz blaga: Kadar podjetje, ki ima dovoljenje za hišno carinjenje, blago izvažata, mora o tem obvestiti svojo carinsko izpostavo, ki je določena v dovoljenju ter izpolni *dopolnilno deklaracijo*.

V primeru, ko gre za *hišno carinjenje* in ima podjetje *status pooblaščenega pošiljatelja/prejemnika*, blaga in dokumentov ni potrebno predložiti odhodnemu uradu. Tako v primeru uvoza blago zapusti urad vstopa brez tranzitnega dokumenta. Ta način predstavlja za sedaj najhitrejši način carinjenja blaga.

4.2 Sistemi za izmenjavo elektronskih sporočil s carino

Sistemi za izmenjavo elektronskih sporočil so eden izmed treh možnih načinov, s katerim lahko podjetja elektronsko poslujejo s carino. Poleg tega načina so jim na voljo še spletne aplikacije²⁸ in spletne storitve²⁹ (Carinska uprava Republike Slovenije 2011č). Slednja načina služita predvsem za pridobivanje informacij, kot vodili v carinskih zadevah ter urejata pravne zadeve, zato ju v diplomskem delu ne bomo obravnavali. V nadaljevanju bomo preučili sisteme za izmenjavo elektronskih sporočil, ki jih bomo poimenovali *sistemi za izmenjavo carinskih deklaracij*, saj pretvorijo carinske postopke opisane v prejšnjem poglavju, s

²⁷ *Pristojna carinska izpostava* je tista, ki je določena v dovoljenju in je ponavadi tista, na območju katere ima podjetje sedež.

²⁸ Portal Ecarina, Dogovor EP, TARIC, KVOTE in Garancije.

²⁹ TARIC.

pomočjo informacijske tehnologije, na operativni nivo.

Kot je obrazloženo na uradni spletni strani CURS-a (Carinska uprava Republike Slovenije 2011c), carina že dobro desetletje prenavlja stare sisteme, ki so sloneli na papirnem načinu poslovanja. Do danes jih je v dobri meri že prenovila ter v vse faze carinskih postopkov uvedla delno ali celotno elektronsko izmenjavo podatkov med subjekti. Cilj prenove je zmanjšanje stroškov podjetjem in carini, elektronsko brezpapirno poslovanje, hitrejše in preglednejše poslovanje s carino ter poenotenje tehnologije. Pomemben razlog je tudi težnja, da bi z novimi sistemi združili *vlaganje carinskih deklaracij* skupaj z *varnostnimi deklaracijami*, ki so del *sistema za nadzor*. Sistem za nadzor je del strateškega načrta e-carine, opredeljenega v MASP-ju.

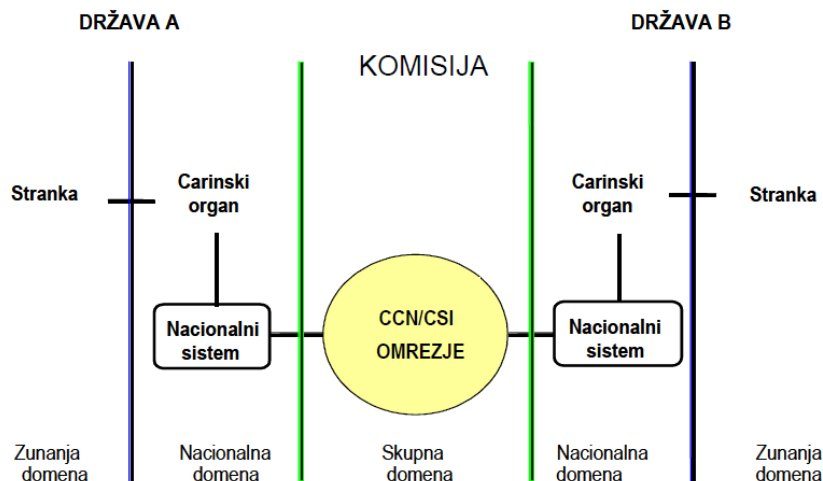
Sistemi, ki služijo za izvajanje carinskih postopkov so (Carinska uprava Republike Slovenije 2011c): NCTS (angl. *New Computerised Transit System*), AES (angl. *Automated Export System*) in AIS (angl. *Automated Import System*). Slovenija za svoje sisteme uporablja še predpono SI- (SINCTS, SIAIS in SIAES), ki nazivu doda izraz *slovenski*. Zahtevo po vzpostavitvi povezave med carinskimi uradi in analizi tveganja ter izmenjavi podatkov o tveganju pa rešujeta sistema ECS (angl. *Export Control System*) in ICS (angl. *Import Control System*). Prenovljeni sistemi za izmenjavo elektronskih sporočil so *popolnoma avtomatizirani*. Deklaracije se v te sisteme vlagajo v elektronski obliki in ne več v pisni obliki, razen v primerih, ko pride do daljšega nedelovanja carinskega informacijskega sistema, bodisi na celotnem območju RS, bodisi na območju določenega urada ali kadar informacijski sistem ne deluje pri zastopniku, podjetju. V teh primerih mora pristojni carinski organ odobriti poslovanje na način *pomožnega postopka*. Ta način ne omogoča več celotno avtomatizacijo poslovanja, zato je potrebno deklaracijo v večjem številu tiskanih izvodov vložiti fizično na vložišče, te se overijo z žigom, deklarant pa jih lastnoročno podpiše. Pri tem postopku gre za dvojni vnos podatkov deklaracije, saj vnese tako zastopnik kot carinski delavec.

Ti sistemi omogočajo tudi sledenje mednarodnih pošiljk po MRN – *Movement Reference Number*, ki je omogočena na spletni strani Evropske komisije.

Kot je prikazano na sliki spodaj (glej Sliko 4.1), poteka mednarodna izmenjava podatkov skozi skupno komunikacijsko omrežje, imenovano *Komunikacijsko omrežje Evropske*

komisije - CCN/CSI³⁰, ki služi kot osnova za informacijske sisteme, ki so navedeni v predprejšnjem odstavku (Košir 2001, 158-159).

Slika 4.1: Trans-evropski sistemi carinskih služb

Vir: Planinc in Zorko (2008).

4.2.1 SIAIS - Slovenski avtomatiziran uvozni sistem

Ta sistem je začel delovati 1.3.2009 in je opisan v TAXUD³¹/461/2005. Od tega datuma je možno vlagati le še elektronske deklaracije. Gre za uvedbo avtomatizacije, brezpapirnega poslovanja v uvozne carinske postopke. K uvozni deklaraciji se pridružujejo varnostne in varstvene zahteve (ICS), uvozna deklaracija pa se uporablja tudi kot skupna deklaracija.

Sistem prinaša mnoge izboljšave v primerjavi s starim sistemom, pri katerem ni bilo računalniške izmenjave podatkov, saj integrira tri različne nivoje, s katerimi lahko podjetja (Carinska uprava Republike Slovenije 2011a):

- vlagajo uvozne deklaracije, jih spreminjajo ter beležijo spremenjene podatke;
- v sistem je vključena kontrola poslovnih pravil (SPP), ki deklarantu ob nepravilnem ali pomanjkljivem vnosu podatkov avtomatsko sporoči, da je prišlo do napake, pove jim za katero napako natančno gre. Ker je sistem za izmenjavo deklaracij povezan z drugimi sistemi kot je Banka Slovenije, Davčni urad RS, ta tudi preveri veljavnost podatkov (veljavnost garancije podjetja, davčno številko), povezanost z drugimi sistemi (AES, NCT itd.) pa omogoča, da uvozniki podatke vpišejo le enkrat (AISWG

³⁰ Angl. *Common Communication Network*.

³¹ Angl. *Taxation and Customs Union*.

2005, 3);

- v sistem je vključena analiza tveganja (SAT – *sistem analize tveganja*), zato podjetja ne potrebujejo dvakrat vpisovati istih podatkov, ampak to storijo v istem programu.

Vse te posodobitve uvoznega carinjenja so zasnovane tako, da je možno iz tega sistema razviti centralizirano carinjenje, ki je eden od ciljev Evropske komisije.

ICS – Sistem nadzora uvoza

Ta sistem uresničuje zahtevo po izvajanju nadzora pred vstopom blaga na območje EU. Najava blaga se ne izvaja več v predpisanih rokih, temveč v obliki *varnostne skupne deklaracije* (VSD), ki se elektronsko vloži na uradu vstopa blaga (Carinska uprava Republike Slovenije 2011a).

Izmenjava elektronskih sporočil v celotnem uvoznem postopku je natančneje prikazana z diagramom poteka v prilogi (glej Prilogo A).

4.2.2 SIAES – Slovenski avtomatiziran izvozni sistem

SIAES je omogočil popolno avtomatizacijo izvoznih postopkov. Gre za izmenjavo elektronskih sporočil med deklarantom in carino ter med uradom izvoznega carinjenja in izstopnim carinskim uradom.

Proces izmenjave podatkov med deklarantom in carino za običajno izvozno carinjenje (Carinska uprava Republike Slovenije 2007)

Blago mora biti predloženo, spremljati ga mora obvezna dokumentacija za izvoz. V tem postopku sta subjekta, ki nastopata deklarant in urad izvoznega carinjenja. Deklarant preko AES-ja pošlje podatke izvozne deklaracije preko RIP-a, nakar sistem dodeli deklaraciji status »Vloženo«. Sistem preveri ali je deklaracija brez napak in ob morebitni napaki avtomatsko identificira napako, ki jo je potrebno odpraviti. Ko je deklaracija popolna, preide na status »Formalno sprejeto« ter se ji dodeli enolična številka MRN. S tem dejanjem urad izvoznega carinjenja dobi podatke deklaracije. Deklarant lahko popravlja deklaracijo vse do trenutka, ko se carinski inšpektor odloči za kontrolo blaga ali dokumentacije, za izvedbo katere pošlje sporočilo deklarantu - status »Kontrola«, ali pa je postopek zaključen, pri čemer dobi status »Prepuštev v izvoz«. Urad izvoznega carinjenja ali deklarant izda *Spremno izvozno listino* (SIL) prevozniku v tiskani obliki, ta pa spremlja blago vse do izstopa blaga iz območja EU.

Tu se delo za deklaranta konča, prične pa se nadaljnja izmenjava podatkov v sistemu. Ko deklarant prejme sporočilo, ki ga objavi status »Izstop«, pomeni, da je blago zapustilo območje EU in je celoten postopek izvoza končan. Za natančnejši prikaz izmenjave elektronskih sporočil v celotnem postopku izvoznega carinjenja, je na voljo diagram poteka sporočil v prilogi (glej Prilogo B in C).

Izboljšave, ki jih nudi SIAES za deklarante so enake kot izboljšave pri SIAIS (glej poglavje 4.2.1), torej v prvi vrsti gre za izboljšave, ki jih nudi brezpapirno poslovanje. Podatki se izmenjujejo med računalniškimi sistemi deklaranta in carine, zato ni več fizične poti in čakanja na vložišču. Zmanjšali so se stroški za nakup papirnih obrazcev EUL - *Enotna upravna listina*, ki so služili za poslovanje. Ta deklaracija se je v preteklosti tiskala v treh izvodih, tretji izvod pa je služil kot izvozna deklaracija, ki jo je deklarant potrjenega prejel od urada carinjenja in ga posredoval prevozniku. Ob izstopu blaga iz EU je ta dokument carinski delavec overil z žigom in v računalniški program zavel številko izstopa. V praksi je papirno poslovanje povzročalo nemalokrat izgubo tretjega izvoda, kar je zahtevalo vložitev zahtevka za dodaten izvod izvozne deklaracije (Carinska uprava Republike Slovenije 2011c).

Sistem nadzora izvoza – ECS

Ta sistem je nastal na podlagi zahteve varnostne uredbe in njenih izvedbenih predpisov³². Projekt implementacije tega sistema se je v Sloveniji začel leta 2007 ter še vedno ni končan. Razdeljen je na tri faze (Carinska uprava Republike Slovenije 2011b). Prvi dve fazi, ki sta vključevali izmenjavo podatkov med carinskimi uradi, najavo izvoznega blaga, analizo tveganja ter izmenjavo podatkov o tveganju sta že končani. Dovršitev tretje faze pa je predviden v letu 2013, njen cilj pa je popolna avtomatizacija izvoznega postopka oziroma združitev ECS in AES v en sistem ECS/AES.

4.2.3 NCTS – novi računalniško podprt tranzitni sistem

Od trenutka, ko blago vstopi na območje EU, postane blago pod carinskim nadzorom, zato se mora začeti eden izmed carinskih postopkov. Če se blago namerava uvozno cariniti v notranjosti ozemlja EU oziroma ne na carinskem uradu vstopa, potem se za to blago mora začeti *tranzitni postopek* (Carinska uprava Republike Slovenije 2011g).

³² Uredba Evropskega parlamenta in Sveta (ES) (Ur. l. EU, št. 648/2005) o spremembah Uredbe Sveta (EGS) št. 2913/92 o Carinskem zakoniku Unije in Uredba Komisije (ES) (Ur. l. EU, št. 1875/2006) o spremembi Uredbe (EGS) št. 2454/93 o določbah za izvajanje Uredbe Sveta (EGS) št. 2913/92 o carinskem zakoniku Unije.

NCTS je prenova starega OTS (angl. *Old Transit System*) sistema in je eden od mehanizmov, ki omogoča prost premik blaga. Je orodje za upravljanje in nadzor tranzitnega sistema, katerega cilji so (Košir 2001, 158-159):

- povečana učinkovitost in zmogljivost tranzitnih postopkov,
- izboljšanje zaščite in možnosti odkrivanja nepravilnosti,
- pospeševanje izvajanja transakcij pod tranzitnim postopkom in zagotavljanje varnosti izvajanju postopkov.

Slovenija uporablja svojo aplikacijo SINCTS in z drugimi članicami EU ne izmenjuje vseh sporočil, ampak le obvezna, ki so določena v tehničnih zahtevah, ki so določene v DDNTA - *Design Documentation for National Transit Application* (Carinska uprava Republike Slovenije 2011g).

Aplikacija podpira obstoječe funkcije NCTS, ki se nanašajo na delo naslednjih uradov: urada odhoda, urada tranzita, namembnega urada in uradu zaključka/pristojnega urada. Omogoča (Carinska uprava Republike Slovenije 2011g):

- pregled nad elektronsko vloženi tranzitnimi deklaracijami,
- ročni vnos tranzitne deklaracije,
- spremljanje in usmerjanje procesov,
- tiskanje potrebnih izpisov,
- izmenjavo sporočil z EU,
- izmenjavo sporočil z deklaranti

Proces izmenjave podatkov med deklarantom in carino za običajni tranzitni postopek

V tranzitnem priročniku (Carinska uprava Republike Slovenije 2011g) je opisan celoten postopek na sledeč način. Blago mora biti predloženo, spremljati ga mora obvezna dokumentacija za tranzit. V tem postopku sta subjekta, ki nastopata deklarant in urad vstopa blaga. Deklarant v program vpiše podatke za tranzit ter jih pošlje v NCTS, pri čemer je deklaracija v sistemu pod statusom »Vloženo«. Sistem preveri ali je deklaracija brez napak in ob morebitni napaki avtomatsko identificira napako, ki jo je potrebno odpraviti. Ko je deklaracija popolna, preide na status »Prejeto«. Deklarant v tiskani različici natisne *Pooblastilo za prevzem listin*, katero prevoznik nese na vložišče. Carinski delavec preveri podatke, lahko pa tudi izvrši kontrolo blaga. Če je deklaracija popolna prepusti blago v tranzit »Prepuščeno v tranzit«. Carinski uradnik mu natisne papirno različico tranzitnega dokumenta,

ki spremlja blago do namembnega carinskega urada oziroma urada uvoza, po končanem uvoznem postopku deklarant dobi sporočilo, da je tranzitni postopek zaključen s statusom »Zaključeno«.

Proces izmenjave podatkov med deklarantom in carino za poenostavljen tranzitni postopek

Razlika med tem postopkom in zgoraj opisanim je v tem, da se vsi procesi, vključno s prepustitvijo blaga v tranzit opravijo v špediciji. Sistem NCTS, ki se dela po poenostavljenem postopku, je že povezan s *sistemom za nadzor*, zato se v isti program vnašajo tako podatki za tranzitni postopek kot tudi varnostni in varstveni podatki. Če obstaja kakršnokoli tveganje za vnos blaga v območje EU, sistem sporoči, da je potrebna kontrola. V nasprotnem primeru je deklaracija prepuščena v tranzit, deklarant pa prevozniku natisne papirno različico tranzitne deklaracije (STVL). Kot pri običajnem postopku je postopek zaključen, ko se blago uvozno ocarini, sistem pa deklarantu sporoči status »Zaključeno«.

Tranzitni postopek narejen po poenostavljenem postopku ima nasproti običajnemu tranzitnemu postopku prednosti, omogoča hitrejši pretok blaga, vključuje združevanje tranzitnih postopkov z nadzornim sistemom, po drugi strani pa podjetja in deklaranti sprejemajo večjo odgovornost pri deklariranju blaga, saj ne gre za dodatno kontrolo dokumentov s strani carinskega uradnika. Način, ki je še boljši od tranzitnega postopka na poenostavljeni način pa je NCTS s pooblaščenim pošiljateljem/prejemnikom. Po Koširju (Košir 2001, 158-159) ta postopek omogoča pooblaščenim pošiljateljem/prejemnikom:

- oblikovanje tranzitnih deklaracij na njihovi lokaciji - prejem blaga in spremljajočih dokumentov direktno na njihovo lokacijo;
- pošiljanje ustreznih sporočil o elektronski deklaraciji elektronsko na odhodno carinsko izpostavo brez predhodne fizične predložitve blaga - elektronsko pošiljanje sporočila o prispetju blaga ustrezni namembni carinski izpostavi;
- pošiljanje in sprejemanje ostalih elektronskih sporočil: zahtevke za popravek deklaracije, sporočilo o prejemu pošiljke in sporočilo o sprostitvi blaga - sporočil v zvezi z dovoljenjem za raztovarjanje blaga in sporočilom o rezultatih kontrole, ki se pošljejo carini elektronsko.

5 ANALIZA EMPIRIČNIH PODATKOV

5.1 Učinkovitost e-poslovanja podjetij s carino

V tem poglavju bomo raziskali ali e-poslovanje prinaša večjo učinkovitost v poslovanje podjetij s carino. Pri tem si bomo pomagali z raziskavo Rebevška (Rebevšek 2003) iz leta 2003 ter drugimi relevantnimi izkušnjami podjetij.

Raziskava Rebevšek (Rebevšek 2003, 661-667)

Rebevšek je v svoji raziskavi na empirični način raziskoval učinkovitost uvedbe e-poslovanja v carinske zadeve v Sloveniji. Raziskava je bila razdeljena na tri ankete, ki so jih izpolnjevali zaposleni, menedžment in podjetja. Ker nas zanima, kakšen učinek ima e-poslovanje na poslovanje podjetij, bomo v interpretaciji obravnavali le anketo, na katero so odgovarjala podjetja.

V raziskavo je bilo vključenih 20 podjetij, ki so začela elektronsko poslovati s carino leta 2000 in 2001. Za odgovore je bila uporabljena Likertova lestvica s sedmimi vrednostmi (vrednost 1 pomeni negativno stališče do trditve, na primer »slabo«, »več časa«, »manj kakovostno«; vrednosti naraščajo sorazmerno z bolj pozitivnim odnosom do trditve, vse do vrednosti 7, ki pomeni pozitivno stališče do trditve, na primer »dobro«, »manj časa«, »bolj kakovostno« in podobno).

Tabela 5.1: Ocene podjetij glede učinkovitosti e-poslovanja s carino

Vprašanja	Aritmetična sredina odgovorov	Standardni odklon
Starost	35	9,5
Kakovost podatkov e-poslovanja nasproti špediterjem	5,5	1,3
Sprememba časa za pripravo/kontrolo ECL-a	5,5	1,7
Stroški carinjenja so se spremenili	5,7	1,2
Zadovoljstvo e-poslovanja	6,2	1,1
Količina shranjenih dokumentov zaradi e-poslovanja	4,2	1,6
Odnosi s carino	5,7	1,1
Zahtevnost priprave ECL-ov	3,9	1,8

Vir: Rebevšek (2003, 662).

Kot kažejo rezultati raziskave (glej Tabelo 5.1), so aritmetične sredine za odgovore, ki

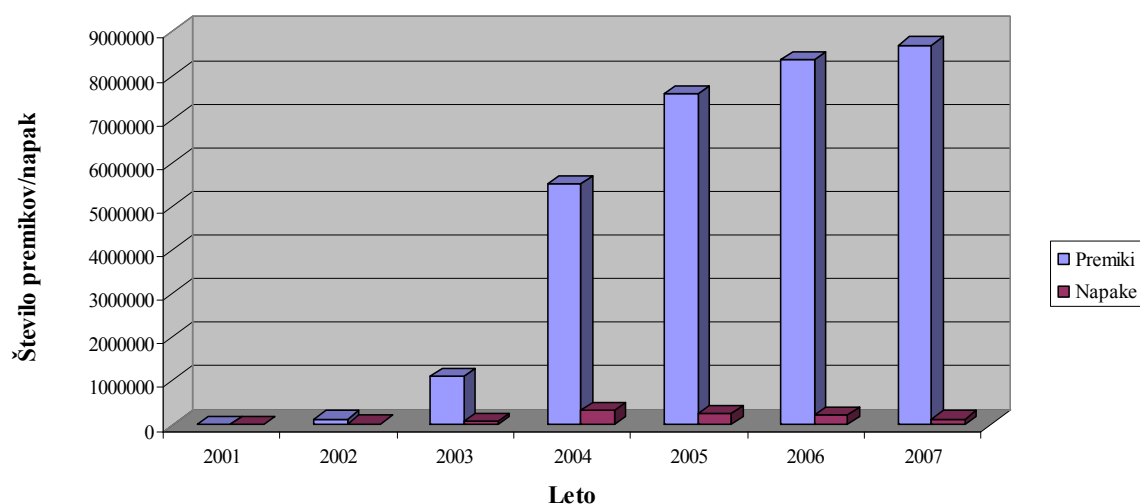
predstavljajo boljšo učinkovitost e-poslovanja, relativno visoke, kar pomeni, da podjetja pozitivno ocenjujejo učinkovitost e-poslovanja s carino. Največjo povprečno oceno je doseglo zadovoljstvo podjetij z e-poslovanjem, ki je doseglo povprečno oceno 6,2 od sedmih možnih. Izboljšala se je tudi kakovost podatkov e-poslovanja nasproti špediterjem, zmanjšal se je čas za pripravo in kontrolo ECL-a, zmanjšali so se stroški carinjenja, odnosi podjetij s carino so boljši. Slabše ocenjujejo le količino shranjenih dokumentov in zahtevnost priprave ECL-ov, za ta dejavnika ocenjujejo, da e-poslovanje ni prineslo sprememb. Raziskava je tudi pokazala, da se je z e-poslovanjem, v primerjavi z leti pred uvedbo e-poslovanja, število popravkov ECL-ov zmanjšalo, iz približno 70% na 100% (glej Prilogo Č). Zmanjšanje števila napak pa je opaziti tudi v prenosu elektronskih sporočil v elektronskih carinskih sistemih, kot je NCTS (Planinc in Zorko 2003, 8), kar potrjujejo podatki za leta 2001-2007 v tabeli in grafu spodaj (glej Tabela 5.2 in Graf 5.1).

Tabela 5.2: Število elektronskih sporočil in odstotek napak za NCTS, leto 2001-2007

Sporočilo/ leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Skupaj
Št. premikov	4931	117894	1103057	5507064	7582264	8353265	8696533	31365008
Napake v %	28,7	12,7	7,1	5,9	3,2	2,5	1,5	3,2

Vir: Prirejeno po Planinc in Zorko (2008, 8).

Graf 5.1: Število elektronskih sporočil in odstotek napak za NCTS, leto 2001-2007

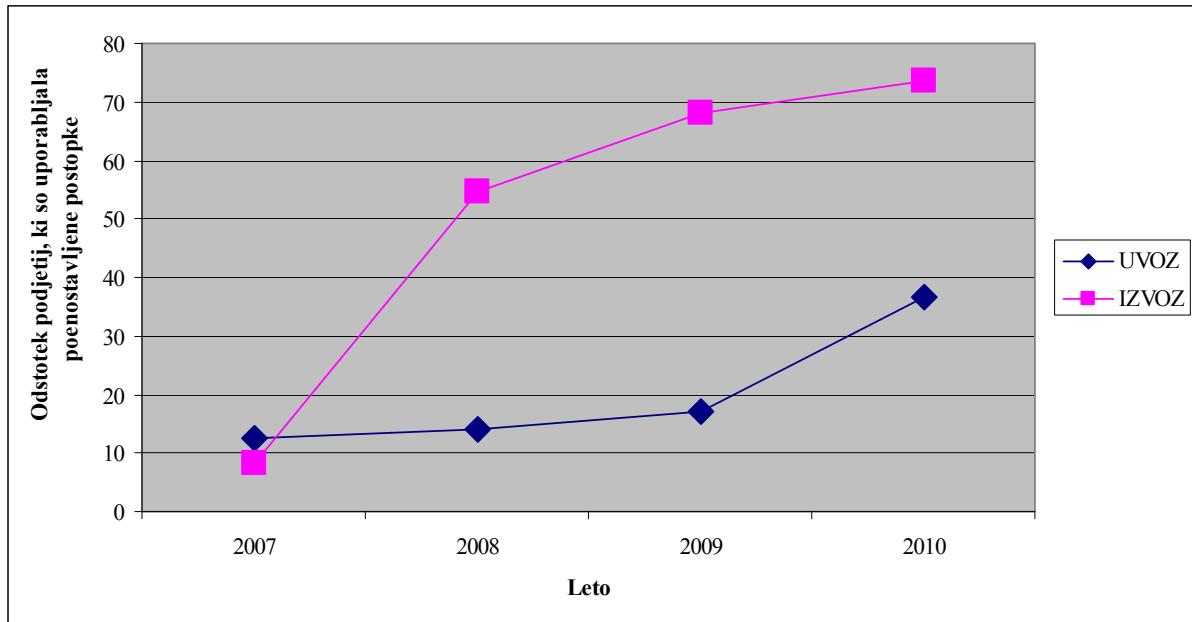
Vir: Prirejeno po Planinc in Zorko (2008, 8).

Poenostavljeni postopki in e-poslovanje

V teoretičnem delu (glej Poglavje 4) smo pojasnili prednosti in učinkovitost poenostavljenega

postopka v primerjavi z navadnim carinskim postopkom.

Graf 5.2: Odstotek podjetij, ki so poslovala s carino in so uporabljala poenostavljene postopke

Vir: Prirejeno po Carinska uprava Republike Slovenije (2011g, 25-26).

Kot prikazuje zgornji graf (glej Graf 5.2), se je od leta 2007 do leta 2010 odstotek podjetij, ki so uporabljala poenostavljene postopke občutno povečal. Pri izvozu se je takšen način poslovanja med podjetjem in carino v štirih letih povečal iz 8,11% na kar 73,48%, pri uvozu pa je bilo povečanje iz 12,58% na 36,63% (podrobnejši podatki so v prilogi – glej Prilogo D). Vendar je pri interpretaciji teh rezultatov pomembno poudariti dva mejnika, letnici, ki sta pospešili to rast. Pri izvozu štejemo za prelomno leto 2008, ki z rahlim zamikom sovpada z začetkom delovanja avtomatiziranega izvoznega sistema SIAES, dne 1.7.2007. Enako je opaziti tudi pri uvozu, kjer se je med letoma 2009 in 2010 korenito povečalo sodelovanje podjetij na način poenostavljenega postopka, in za katerega so lahko začeli vlagati deklaracije v avtomatiziran uvozni sistem SIAIS z dnem 1.3.2009. To potrjuje tudi poročilo dobre prakse CURS-a za leto 2008 (Mikuž 2008b) navaja, da je za področje izvoza v prvih šestih mesecih leta 2008 odstotek elektronskih vlaganj podjetij narasel iz 22,43 na 60,61%.

Pa pogledjmo še kako je s finančnim učinkom e-poslovanja podjetij s carino. Kot že omenjeno, je raziskava Rebevška (Rebevšek 2008) pokazala, da podjetja ocenjujejo, da se je njihov strošek zmanjšal zaradi e-poslovanja (glej Tabelo 5.1). Prav tako je v objavi dobre prakse

CURS-a za leto 2008 (Mikuž 2008b) zapisano, da izkušnje kažejo, da so neposredni prihranki zaradi e-poslovanja v podjetjih veliki, so pa odvisni tudi od organiziranosti podjetij in drugih dejavnikov. Prav tako so veliki prihranki zaradi načina carinjenja, ki omogoča medsebojno izmenjavo podatkov med sistemi. Največji pa je prihranek povezan z večjo prožnostjo podjetij, prevozna podjetja imajo večje obrate uporabe prevoznih sredstev ter prihranek časa, zaradi zmanjšane števila administrativnih nalog (priprava dokumentov, večkratno vnašanje istih podatkov). Dobra praksa poroča tudi o nekem velikem slovenskem podjetju, z več kot 2000 zaposlenih, ki se v 95 odstotkih primerov ukvarja z zunanjo trgovino. Brezpapirno, e-poslovanje s carino je v letu 2008 temu podjetju prihranilo okoli ene bruto plače celotnega podjetja.

V tem poglavju, smo na podlagi empiričnih podatkov, primerov iz prakse, prišli do ugotovitev, ki potrjuje hipotezi, ki smo si ju zastavili na začetku diplomskega dela.

Potrijujemo hipotezi:

- *E-poslovanje s carinsko upravo je prineslo večjo učinkovitost v poslovanju poslovnih subjektov.*
- *E-poslovanje s carinsko upravo je znižalo stroške poslovnih subjektov.*

5.2 Primerjava uspešnosti e-poslovanja in trgovanja Slovenije z državami EU in sveta

V tem poglavju želimo primerjati uspešnost uvedbe e-poslovanja v carinske zadeve v Sloveniji, in jo primerjati z drugimi državami EU in sveta.

Raziskava »Smarter, Faster, Better e-Government 2009« (Generalni direktorat za informacijsko družbo in medije 2009)

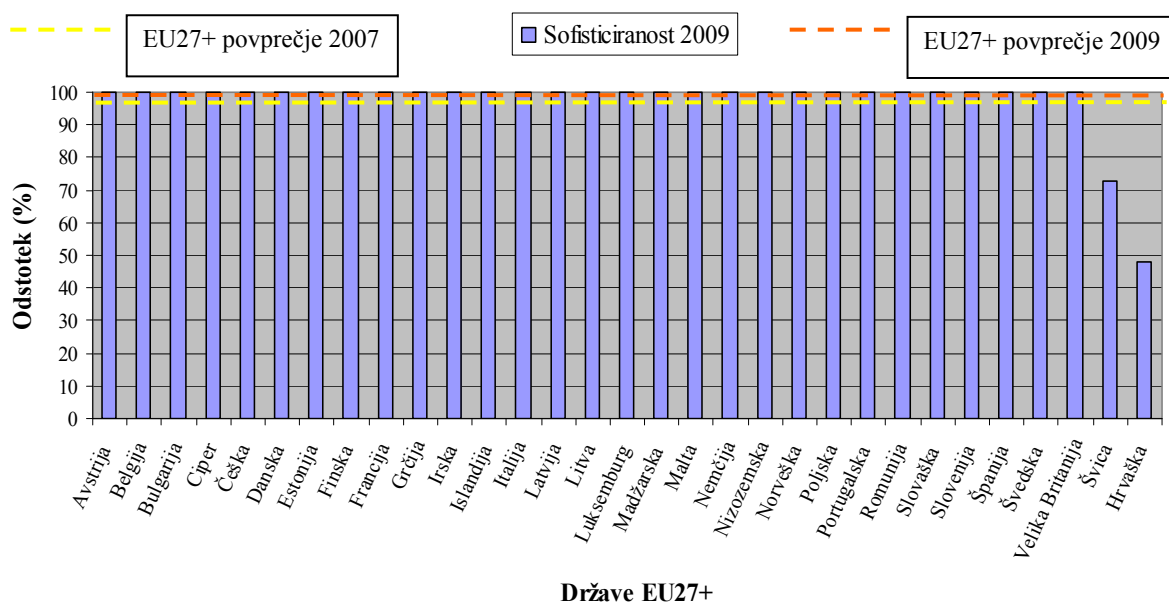
V raziskavi preučujejo razvitost 20 spletnih javnih storitev (12 storitev za državljane in 8 storitev za podjetja) v 27. državah EU ter štirih državah, ki niso članice EU: Hrvaška, Islandija, Nizozemska, Švica (v nadaljevanju bomo vse države poimenovali EU27+). Storitve so razdeljene v štiri glavne kategorije: registracije, uslužne dejavnosti, dovoljenja in licence ter ustvarjanje prihodka (državnega), med katero spada tudi carina. Po podatkih za leto 2009, dosega kategorija ustvarjanje prihodka največjo sofisticiranost storitev in dosega fazo zrelosti e-poslovanja³³ (glej Prilogo E). Glede na popolno razpoložljivost dvajsetih spletnih javnih storitev, se Slovenija uvršča visoko med vodilne države EU27+, na 6. mesto, z okoli 95%

³³ Obrazložitvi pojmov sofisticiranost in zrelost poslovanja sta v Poglavju 2.1.

dostopnostjo teh storitev na spletu, povprečje v EU27+ pa je 71%. Najboljše so Avstrija, Malta, Portugalska in Velika Britanija, ki si delijo prvo mesto z 100% dosegljivostjo vseh 20 storitev (glej Prilogo F).

Ena izmed preučevanih e-storitev je bila tudi elektronska izmenjava sporočil za carinske deklaracije (krajše *carinska deklaracija*). Spodnji graf (glej Graf 5.3) prikazuje, da je za EU27+ v letu 2009, povprečje sofisticiranosti carinske deklaracije okoli 98%, v primerjavi z letom 2007, ko je bila sofisticiranost okoli 95%. Večina držav dosega 100% sofisticiranost carinskih deklaracij, med njimi je tudi Slovenija. To pomeni, da je omogočena avtomatizacija izmenjave sporočil za carinske deklaracije. Vprašanje, ki si pa ga nadalje zastavljamo je, koliko države, tudi Slovenija, izkoriščajo te dane možnosti, ki jim omogoča večjo gospodarsko konkurenčnost.

Graf 5.3: Sofisticiranost carinskih deklaracij v EU27+, leto 2009

Vir: Generalni direktorat za informacijsko družbo in medije (2009, 158).

Raziskava »Doing Business« (Doing Business 2011)

Doing Business – Measuring Business Regulations je raziskava, ki je vodena pod okriljem Svetovne banke (angl. *The World Bank*). Od leta 2002 razvršča 183 svetovnih ekonomij (držav) glede na ugodno zakonodajno okolje, ki omogoča zagon in delovanje lokalnega podjetja. Ta raziskava preučuje poslovanje v malih in srednje velikih podjetjih, kar je pomenljivo tudi za Slovenijo, glede na to, da je bilo leta 2007 v Sloveniji 6,9% podjetij malih

in srednje velikih³⁴ (Statistični urad Republike Slovenije v Sulčič 2008, 350). Tudi za leto 2011 so že objavljeni rezultati za *Enostavnost poslovanja* (angl. *Ease of Doing Business*), ki so nastali s pomočjo devetih različnih indikatorjev: *odpreti podjetje, ukvarjanje z gradbenimi dovoljenji, registracija premoženja, pridobiti kredit, zaščita investitorjev, plačevanje davkov, trgovanje preko meja, uveljavitev pogodbe, zapreti podjetje*³⁵. Opozoriti je potrebno, da so v raziskavo vključene vse države EU, razen Malte, zato interpretacija rezultatov za EU vključuje 26 in ne 27 držav.

Tabela 5.3: Enostavnost poslovanja 2011 - svet

Država	mesto
Singapur	1
Hongkong, Kitajska	2
Nova Zelandija	3
Velika Britanija	4
Združene države Amerike	5
Danska	6
Kanada	7
Norveška	8
Irska	9
Avstralija	10
...	...
Slovenija	42

Vir: Prirejeno po Doing Business (2011).

Raziskava za leto 2011 je pokazala (glej Tabelo 5.3), da je na svetu najlažje poslovati v Singapurju, nato v Hongkongu ter Novi Zelandiji. Na območju EU je najlažje poslovati v Veliki Britaniji (4. mesto), sledita ji Danska (6. mesto) in Irska (9. mesto). Slovenija se uvršča na 42. mesto v svetu ter na 17. mesto med državami EU. Ta podatek ni impresiven, saj dokazuje, da zakonodajno okolje zavira enostavnost poslovanja v Sloveniji.

³⁴ Malo podjetje je podjetje s številom zaposlenih od 10 do 50, srednje veliko podjetje pa ima 50 do 250 zaposlenih. V Sloveniji je največ tako imenovanih mikro podjetij, podjetij z manj kot 10 zaposlenih. V letu 2007 je bilo takih kar 92,8%. Najmanj pa je velikih podjetij, v letu 2007 le 0,3%, z več kot 250. zaposlenimi (SURS v Sulčič 2008, 350).

³⁵ Podrobnejša metodologija in opis indikatorjev so na voljo na uradni spletni strani Doing Business.

Eden izmed indikatorjev je tudi *Trgovanje preko meja*³⁶, ki so ga izmerili na podlagi števila dokumentov potrebnih za izvoz in uvoz ter časa in stroškov. V svetovnem merilu se glede na trgovanje preko meja Slovenija uvršča na 56. mesto (glej Tabela 5.4). Na prvem mestu je zopet Singapur, sledita mu Hongkong in Združeni Emirati. Po tem indikatorju se države EU uvrščajo precej na vrh lestvice, pri čemer je Estonija zasedla zavidljivo 4. mesto in je najboljša država v EU. Na območju EU ji po vrsti sledijo še tri Nordijske države – Danska, Finska in Švedska. Med državami EU je Slovenija skoraj na repu uspešnosti, saj zaseda 20. mesto izmed preučevanih 26 držav EU.

Tabela 5.4: Trgovanje preko meja 2011 – svet

Država	mesto
Singapur	1
Hongkong, Kitajska	2
Združeni Emirati	3
Estonija	4
Danska	5
Finska	6
Švedska	7
...	...
Slovenija	56

Vir: Doing Business (2011).

V metodologiji je zapisano, da je 25% zamud posledica fizične infrastrukture trgovanja (slabe ceste, slaba infrastruktura pristanišč in podobno), kar 75% zamud pa predstavljajo administrativne ovire (številni carinski postopki, davčni postopki, carinjenje, pregled blaga). Zato so nadalje raziskali glavne dejavnike, ki vplivajo na uvoz in izvoz: priprava dokumentacije, carinjenje in tehnični pregled, obravnava pošiljke na terminalih in v pristaniščih, prevoz blaga v notranjost. Pa primerjamo Slovenijo z najboljšo državo na svetu in najboljšo državo v EU, glede na omenjene dejavnike.

³⁶ Raziskave za *trgovanje preko meja* so narejene s pomočjo vprašalnika in se nanašajo na pomorski promet oziroma prevoz kontejnerskih pošiljk. Izpolnjujejo ga špediterska podjetja, saj gre večino blaga preko njihovih podjetij, tretjino pa jih izpolnijo organi v pristaniščih in carinski organi. Podrobnejša metodologija je opisana na spletni strani *Trading on Time* (Djankov in drugi 2008).

Kot je razvidno iz tabele (glej Tabela 5.5), je za trgovanje preko meja v Sloveniji najbolj problematično trajanje izvoza in uvoza. Izvoz v Sloveniji povprečno traja slabih štirikrat dlje časa kot v Singapurju in Estoniji, uvoz pa trikrat dalj časa kot v Estoniji in celo več kot štirikrat dlje časa kot v Singapurju. Najbolj zamudna je priprava dokumentacije, ki traja v povprečju za izvoz kar 13 dni, za uvoz pa 11 dni, kar v primerjavi z drugima državama, kjer traja priprava dokumentacije le 1 dan, predstavlja očitno razliko. So pa stroški za pripravo te dokumentacije v Estoniji enkrat večji. V Sloveniji carinjenje in tehnični pregled, pri izvozu staneta v povprečju 44 evrov pri uvozu pa v povprečju 62 evrov, kar predstavlja višje stroške v primerjavi s stroški carinjenja in tehničnega pregleda v drugima državama. V Singapurju staneta carinjenje in tehnični pregled v povprečju za uvoz in izvoz 23 evrov, v Estoniji pa še manj, celo 18 evrov. Kadar so takšne razlike med državami članicami, kot so tudi v primeru primerjave Slovenije in Estonije, ki uporabljajo popolnoma enako carinsko zakonodajo, »so precejšnje možnosti izboljšav predvsem v organizaciji postopkov« (Mikuž 2008b).

Tabela 5.5: Trgovanje preko meja – primerjava Slovenije s Singapurjem in Estonijo

		SLOVENIJA		SINGAPUR		ESTONIJA	
		Povprečno trajanje (dni)	Povprečni stroški (€)	Povprečno trajanje (dni)	Povprečni stroški (€)	Povprečno trajanje (dni)	Povprečni stroški (€)
IZVOZ	Priprava dokumentacije	13	73	1	77	1	146
	Carinjenje in tehnični pregled	1	44	1	23	1	18
	Pristanišča in terminal	3	146	1	131	2	128
	Transport v notranjost	2	256	2	102	1	237
Skupaj		19	518	5	333	5	529
UVOZ	Priprava dokumentacije	11	95	1	64	1	146
	Carinjenje in tehnični pregled	2	62	1	23	1	18
	Pristanišča in terminal	3	146	1	131	2	128
	Transport v notranjost	1	256	1	102	1	237
Skupaj		17	558	4	320	5	529

Vir: Doing Business (2011)³⁷.

Iz pridobljenih informacij, ki smo jih dobili s pomočjo zgoraj opisanih raziskav, smo v tem

³⁷ Podatki za povprečne stroške so preračunani iz dolarske valute v evro valuto po menjalnem tečaju Banke Slovenije z dne 12.09.2011 in so zaokroženi na celo število.

poglavju prišli do zaključka, da je Slovenija dobro informacijsko podkovana na področju uporabe spletnih storitev javne uprave, tudi e-carine. Vendar sama razpoložljivosti in dostopnost tehnologije, ki omogoča takšen način poslovanja, še ni zadostni pogoj za dobre rezultate, ki bi bili primerljivi z najboljšimi v tej dejavnosti. Ključni pokazatelj ali je e-carina uspešna je ta, kako uspešno je zunanje trgovanje. In kot smo videli, Slovenija v primerjavi z drugimi državami EU v zunanjem trgovanju zaostaja, zaostaja pa tudi za vodilnimi državami sveta. Zato, **zavračamo hipotezo**, ki smo si jo zastavili na začetku diplomskega dela, ki se glasi:

- *Slovenija je med bolj razvitimi članicami Evropske unije na področju e-carine.*

6 ZAKLJUČEK

Carinska dejavnost je pomemben del gospodarskega razvoja vsake države. Njeno učinkovito delovanje določajo tako gospodarska politika z vsemi zakoni, predpisi in uredbami, kot tudi orodja, s katerimi te politike praktično udejanimo. Na ravni Evropske unije je nastalo nekaj pomembnih dokumentov, ki določajo smernice razvoja evropskih držav. Glavni cilji, ki so določeni v teh dokumentih so postati informacijska družba, katere gospodarstvo bo dinamično in konkurenčno ostalim svetovnim gospodarstvom. K temu cilju stremi tudi Večletni strateški načrt – MASP, ki usmerja razvoj delovanja carinske dejavnosti. Glavna cilja na področju carine, zapisana v tem načrtu, sta okrepitev varnost na zunanjih mejah Evropske unije ter olajšanje/pospešitev trgovanja preko meja, to pa naj bi dosegli s projektom e-carina. E-carina poenostavlja zakonodajo, racionalizira carinske postopke in uvaja konvergenco informacijskih sistemov, kar predstavlja nove prednosti in priložnosti za podjetja, večjo konkurenčnost in večjo učinkovitost v poslovanju s carino.

Cilj diplomskega dela je bil raziskati ali je e-poslovanje s carinsko upravo prineslo večjo učinkovitost v poslovanju poslovnih subjektov, ali je e-poslovanje s carinsko upravo znižalo stroške poslovnih subjektov in ali je Slovenija med bolj razvitimi članicami Evropske unije na področju e-carine. S pomočjo analize empiričnih raziskav drugih avtorjev in ustanov smo prišli do ugotovitve, da je podjetjem informatizacija poslovanja s carino prinesla večjo učinkovitost. To pomeni, da so podjetja bolj zadovoljna s poslovanjem po uvedbi e-poslovanja, povečala se je kakovost podatkov, za pripravo carinjenja je potrebno manj časa kot pred e-poslovanjem, odnosi med podjetji in carino so boljši, zmanjšalo se je število popravkov deklaracij, zmanjšale pa so se tudi napake sporočil, ki se elektronsko izmenjujejo med podjetji in carino. Informatizacija poenostavljenih postopkov, ki so že glede na organizacijo carinskih procesov zelo učinkoviti, še v večji meri pospešuje trgovanje in povečuje učinkovitost poslovanja. E-poslovanje ugodno vpliva tudi na stroške poslovanja, gre za boljše izkoriščanje časa pri opravljanju administrativnih nalog, ni dvojnega vnašanja podatkov v sisteme ter omogoča večjo racionalizacijo časa. Kljub številnim prednostim, ki jih podjetjem nosi e-poslovanje s carino, pa vidimo možnost za izboljšanje v načinu arhiviranja dokumentov, saj podjetja hranijo vse dokumente, na katere se nanaša deklaracija, še vedno v fizični obliki.

Z zgornjimi ugotovitvami smo dokazali, da e-poslovanje podjetjem resnično prinaša boljše

poslovanje s carino. Zanimalo pa nas je tudi kako uspešna je Slovenija pri uvedbi e-carine, zato smo jo primerjali z drugimi državami Evropske unije in sveta. Z analizo raziskav smo prišli do ugotovitve, da je Slovenija informatizirala carinske postopke in procese, vendar kljub temu ne dosega zelenega končnega cilja e-carine, učinkovitega zunanjšega trgovanja. Po trgovanju preko meja je Slovenija skoraj na repu uspešnosti v primerjavi z drugimi državami Evropske unije, pa tudi v svetovnem merilu zaostaja za razvitejšimi državami sveta. To le potrjuje trditev, da sama tehnologija še ne omogoča uspeha. Informatizaciji postopkov in procesov je potrebna še podpora ugodnega zakonodajnega okolja ter racionalizacija postopkov, kar velja tudi za uvajanje e-carine v Sloveniji.

Iz zgoraj navedenih ugotovitev, lahko hipotezi *»E-poslovanje s carinsko upravo je prineslo večjo učinkovitost v poslovanju poslovnih subjektov.«* ter *»E-poslovanje s carinsko upravo je znižalo stroške poslovnih subjektov.«*, potrdimo. Moramo pa zavreči hipotezo, ki se glasi: *»Slovenija je med bolj razvitimi članicami Evropske unije na področju e-carine.«*

7 LITERATURA

1. Adamič, Ivan. 2000. *Poenostavljeni postopki carinjenja in njihova uporaba v podjetju Kovinoplastika Lož d.d.*, diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
2. AISWG – Automated Import System Working Group. 2005. *Report 18th March 2005*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/poland_sem_report_AISWG.pdf (22. avgust 2011).
3. Andam, Zorayda Ruth. 2003. *E-Commerce and E-Business*. Dostopno prek: <http://www.apdip.net/publications/iespprimers/eprimer-ecom.pdf> (22. avgust 2011).
4. Arzenšek, Marija. 2002. *Carinski informacijski sistem*. Diplomsko delo. Ljubljana: Marija Arzenšek.
5. Bačar, Jure. 2004. Poslovanje s tujino. *Revija obrtnik* (6): 55-58. Dostopno prek: <http://www.ozs.si/obrnik/prispevek.asp?IDpm=952&ID=3204> (22. avgust 2011).
6. Bajec, Marko. 2009. *Uvod v XML*. Dostopno prek: bajecm.fri.unilj.si/downloads/OPB_2011/XML%20Uvod_v02.pptx (22. avgust 2011).
7. Banovec, Tomaž. 1999. Informacijska družba – makroekonomska določitev in uradna statistika. V *Elektronsko poslovanje in statistika*, ur. Boris Tkačik, 1-20. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
8. Bela knjiga. 1997. *Elektronsko poslovanje v malih in srednje velikih podjetjih*. Ljubljana: Društvo informatika. Dostopno prek: <http://www.drustvo-informatika.si/fileadmin/dokumenti/belaknjiga.pdf> (22. avgust 2011).
9. Carinska uprava Republike Slovenije. 2006. *SI-CIS – Prenova RIP z uvedbo digitalnih potrdil*. Dostopno prek: http://www.carina.gov.si/fileadmin/curs.gov.si/pageuploads/INFORMACIJE/Carinske_informacije/Racunalniska_izmenj_podatkov/Navodilo_dpot_z_unanji_2.pdf (22. avgust 2011).
10. --- 2007. *Carinjenje (običajni postopek) - Opis funkcionalnosti novega SI-AES sistema*. Dostopno prek: http://www.carina.gov.si/fileadmin/curs.gov.si/pageuploads/INFORMACIJE/E_carina/SIAES/SIAES_CAR_SPC_1.0_ZO.pdf (22. avgust 2011).
11. --- 2008a. *Opis funkcionalnosti novega SI-AES sistema – poenostavljeni postopki*. Dostopno prek: http://www.carina.gov.si/fileadmin/curs.gov.si/internet/Informacije/Podjetja/E_carina/ECS-SI_AES-FUNK-DOK-POE-1.2_ZO.pdf (22. avgust 2011).
12. --- 2008b. *SIAIS – prenova deklaracijskega sistema pri uvozu*. Dostopno prek: http://www.carina.gov.si/fileadmin/curs.gov.si/internet/Informacije/Podjetja/E_carina/SIAIS_D

- EK_SPC_1.0_Z.pdf (22. avgust 2011).
13. --- 2011a. *Avtomatiziran uvozni sistem (SIAIS)*. Dostopno prek: http://www.carina.gov.si/si/intranet_internet/e_carina/avtomatiziran_uvozni_sistem_siais/ (22. avgust 2011).
 14. --- 2011b. *Avtomatizirani izvozni sistem (SIAES) in sistemom nadzora izvoza (ECS)*. Dostopno prek: http://www.carina.gov.si/si/intranet_internet/e_carina/avtomatizirani_izvozni_sistem_siaes_in_sistem_nadzora_izvoza_ecs/ (22. avgust 2011).
 15. --- 2011c. *E-carina*. Dostopno prek: <http://www.carina.gov.si/index.php?id=17449> (22. avgust 2011).
 16. --- 2011č. *E-poslovanje*. Dostopno prek: http://www.carina.gov.si/si/intranet_internet/e_carina/e_poslovanje/ (22. avgust 2011).
 17. --- 2011d. *Podjetja*. Dostopno prek: <http://www.carina.gov.si/index.php?id=17440> (22. avgust 2011).
 18. ---2011e. *Poenostavljeni carinski postopki*. Dostopno prek: http://www.carina.gov.si/si/intranet_internet/podjetja/uvoz/poenostavljeni_carinski_postopki/poenostavljeni_carinski_postopki/ (22. avgust 2011).
 19. ---2011f. *Slovenska carina v letu 2010*. Dostopno prek: http://www.carina.gov.si/fileadmin/curs.gov.si/internet/Publikacije/Letno_porocilo_2010__SLO.pdf (22. avgust 2011).
 20. ---2011g. *Tranzit*. Dostopno prek: http://www.carina.gov.si/si/intranet_internet/podjetja/tranzit/tranzit/ (22. avgust 2011).
 21. Chaffey, Dave. 2002. *E-Business and E-Commerce Management*. Harlow: Pearson Education Limited.
 22. Deshmukh, Ashutosh. 2006. *Digital Accounting: The Effects of the Internet and ERP on Accountin*. Hershey: IRM Press. Dostopno prek: <http://www.igi-global.com/viewtitlesample.aspx?id=8317> (22. avgust 2011).
 23. *Doing Business*. 2011. Dostopno prek: <http://www.doingbusiness.org/> (22. avgust 2011).
 24. Djankov, Simeon, Caroline Freund in Cong Pham. 2008. *Trading on time*. Dostopno prek: <http://www.doingbusiness.org/~media/FPDKM/Doing%20Business/Documents/Methodology/Supporting-Papers/DB-Methodology-Trading-On-Time.pdf> (22. avgust 2011).
 25. Davčna uprava Republike Slovenije. 2007. *Dopolnilna deklaracija kot knjigovodska listina*. Dostopno prek: http://www.durs.gov.si/si/davki_predpisi_in_pojasnila/arhiv_pojasnil_ddv_od_1_1_2007_do_31_12_2009/odbitek_ddv/dopolnilna_deklaracija_kot_knjigovodska_listina/ (22. avgust 2011).

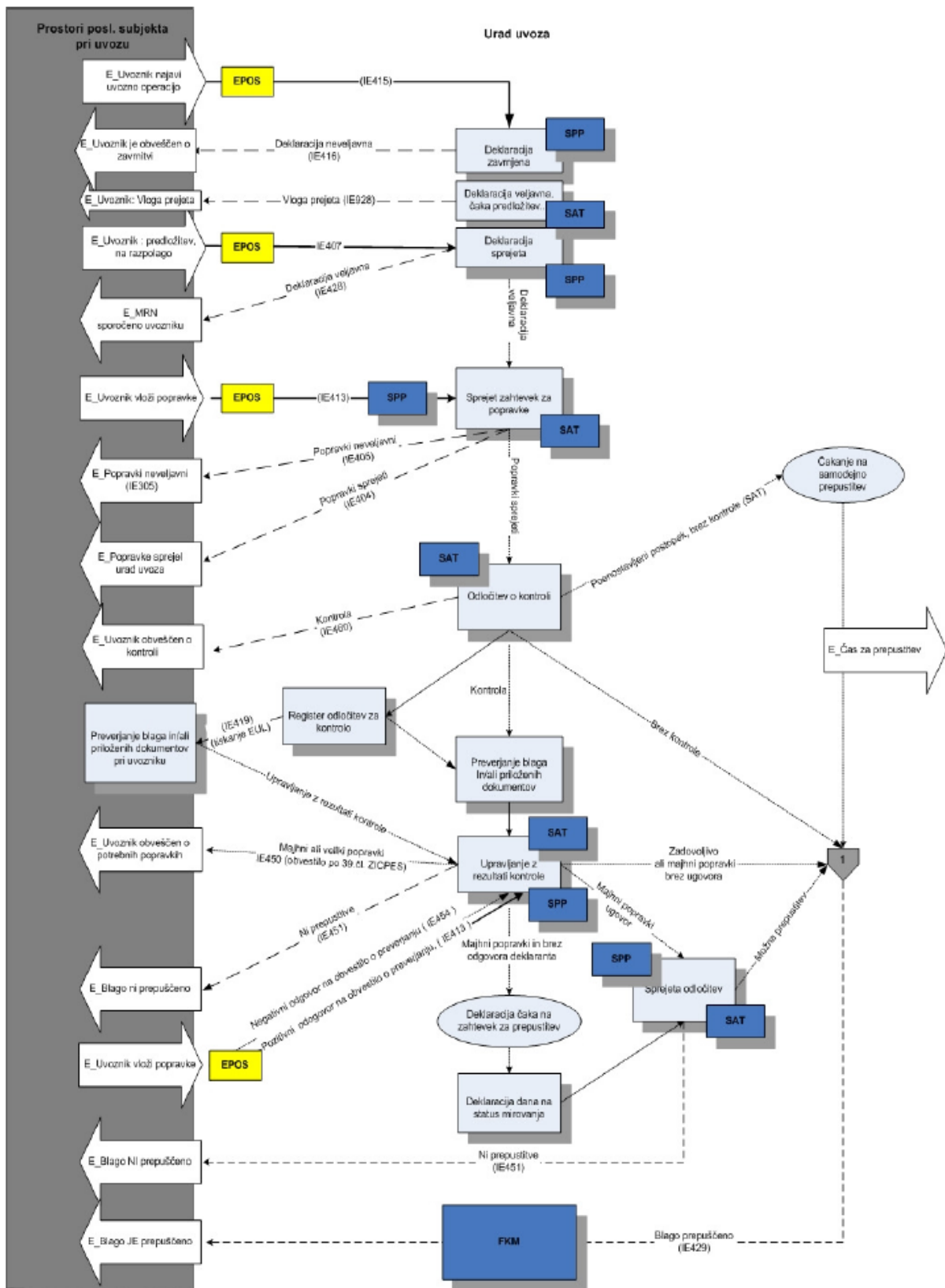
26. Evropska komisija. 2008. *Electronic Customs Multi-Annual Strategic Plan: 2008 Yearly Revision (MASP Rev 9)*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/policy_issues/e-customs_initiative/masp_strategic_plan_en.pdf (22. avgust 2011).
27. --- 2011. *Electronic customs*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/policy_issues/electronic_customs_initiative/index_en.htm (9. september 2011).
28. Generalni direktorat za informacijsko družbo in medije. 2009. *Smarter, Faster, Better eGovernment – 8th Benchmark Measurement*. Dostopno prek: http://ec.europa.eu/information_society/europe/i2010/docs/benchmarking/egov_benchmark_2009.pdf (22. avgust 2011).
29. Gričar, Jože. 1999. Tehnologija elektronskega poslovanja. *Uporabna informatika* (4): 5-6.
30. Jerman-Blažič, Borca. 2001. *Elektronsko poslovanje na internetu*. Ljubljana: Založba GV.
31. Košir, Franc. 2001. E-poslovanje v Skupnem tranzitnem sistemu. *Organizacija* 34 (3): 158-159.
32. Kovačič, Andrej, Aleš Groznik in Miroslav Ribič. 2009. *Temelji elektronskega poslovanja*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
33. Lenart, Gregor. 2006. *Tehnologije in metodologija razvoja strategije e-poslovanja*. Dostopno prek: http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:Vo1cWLhRgPwJ:ecom.fov.uni-mb.si/Studenti/Predmeti/Prezentacije/Tehnologije%2520in%2520metodologija%2520razvoja%2520strategije%2520e-poslovanja.ppt+uporanost+e-poslovanja+%2B+zapletenost+tehnologije&hl=sl&gl=si&pid=bl&srcid=ADGEEShX59nyRjyO_K5AgbhGnVBIOghLIX4zXTXdOnOpGeDyJuJRCLS16-0xfc3PH9VRPMJq78KTnyOTxOZl_Nv0auxJcL8j2y8rk8IsCbc1WR12ZZt5MUXvEh2fMS_M3Wawvug6sRmL&sig=AHIEtbTP9XeSGVqVydSZZI8piWvXY8yXyQ (22. avgust 2011).
34. Lesjak, Igor. 2008. *Varen elektronski podpis kot temelj elektronskega poslovanja*. Dostopno prek: http://www.ltfe.org/wp-content/pdf/Varen_el_podpis.pdf (22. avgust 2011).
35. McMaster, Jim in Jan Nowak. 2006. The Evolution of Trade Portals and the Pacific Island Countries E-Trade Facilitation and Promotion. *The Electronic Journal of Information Systems in Developing Countries* 26 (3): 1-27.
36. Mikuž, Stanislav. 2008a. *Poenostavljeni postopki carinjenja*. Dostopno prek: <http://www.finance-akademija.si/index.php?go=article&artid=228549> (22. avgust 2011).
37. --- 2008b. *S partnerstvom do optimizacije delovnih procesov in hitrejšega pretoka blaga*.

- Dostopno prek: http://www.carina.gov.si/fileadmin/curs.gov.si/internet/Za_medije/Sporocila_za_medije/CURS_Dobra_praksa_2008.pdf (22. avgust 2011).
38. Ministrstvo za javno upravo. 2011a. *Overitelj digitalnih potrdil na Ministrstvu za javno upravo*. Dostopno prek: <http://www.si-ca.si/> (22. avgust 2011).
39. --- 2011b. *Pravna pojasnila glede ureditve elektronskega podpisa*. Dostopno prek: <http://www.si-ca.si/pravnapojasnila.php> (22. avgust 2011).
40. *Moneyterms*. Dostopno prek: <http://moneyterms.co.uk/epos> (22. avgust 2011).
41. Planinc, Bogo in Igor Zorko. 2008. *Elektronsko poslovanje carinske uprave RS: Predstavitev dobre prakse*. Dostopno prek: http://miha.ef.uni-lj.si/_dokumenti3plus2/191041/EP_carinska_uprava_01042008.pdf (22. avgust 2011).
42. Pravna fakulteta Univerze v Mariboru. 2003. *Elektronsko poslovanje*, zapiski predavanj. Dostopno prek: http://www.pf.uni-mb.si/pravna_informatika/images/pi_3.pdf (22. avgust 2011).
43. Rebevšek, Bojan. 2003. E-poslovanje v carinski službi izboljšuje uspešnost in učinkovitost. *Naše gospodarstvo* 49 (5-6): 654-668.
44. RenderX. 1998. *W3C*. Dostopno prek: <http://www.renderx.com/~renderx/Demos/fo2html/xml.pdf> (22. avgust 2011).
45. Rodela, Matej. 2009. Prozumenti: Gonilna sila nove ekonomije, nastale na temeljih navideznih prostorov. *Kula* 2 (1): 86-95. Dostopno prek: http://www.kula.si/CasopisKula/Kula2-1/kula2-1_kazalo.htm (22. avgust 2011).
46. Searchexchange.com. 2011. *X400*. Dostopno prek: <http://searchexchange.techtarget.com/definition/X400> (22. avgust 2011).
47. Slovensko društvo Informatika. 1999. *Modra knjiga – Slovenija kot informacijska družba*. Dostopno prek: <http://www.drustvo-informatika.si/fileadmin/dokumenti/modrknjiga.pdf> (22. avgust 2011).
48. *Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropske zadeve*. Dostopno prek: http://www.svrez.gov.si/si/delovna_podrocja/arhiv_lizbonska_strategija/ (22. avgust 2011).
49. Strauss, Judy in Raymond Frost. 2001. *E-marketing*. New Jersey: Prentice Hall.
50. Sulčič, Viktorija. 2008. E-poslovanje v slovenskih malih in srenje velikih podjetjih. *Managment* 3 (4): 347-361.
51. Šmajdek, Marjana. 2004. *Spremembe na področju carinske dejavnosti zaradi vključevanja Slovenije v Evropsko unijo z vplivom na mednarodno poslovanje Trima*. Specialistično delo. Dostopno prek: <http://www.cek.ef.uni-lj.si/specialist/smajdek59.pdf> (22. avgust 2011).

52. Turban, Efrain in David King. 2003. *Introduction to e-commerce*. New Jersey: Prentice Hall.
53. ---, Dennis Viehland in Jae Lee. 2006. *Electronic Commerce: A Management Perspective*. New Jersey: Prentice Hall.
54. Turban, Efrain, Ephraim McLean in James Wetherbe. 1999. *Information Technology for Management – Making Connections for Strategic Advantage*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
55. Turban, Efrain, Jae Lee, David King in Michael H. Chung. 2000. *Electronic Commerce: A Managerial Perspective*. New Jersey: Prentice Hall.
56. Evropski parlament in Svet. 2008. *Uredba (ES) št. 450/2008*, Ur. l. EU 450/2008. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:145:0001:0064:SL:PDF> (22. avgust 2011).
57. Vinazza, Klemen. 2002. *Vpliv elektronskega poslovanja na carinske postopke*. Diplomsko delo. Ljubljana: Klemen Vinazza.
58. *Zakon o elektronskem poslovanju in elektronskem podpisu (ZEPEP)*. Ur. l. RS 57/2000. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200057&stevilka=2615s> (22. avgust 2011).
59. *Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (ZVDAGA)*. Ur. l. RS 30/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=72425> (22. avgust 2011).

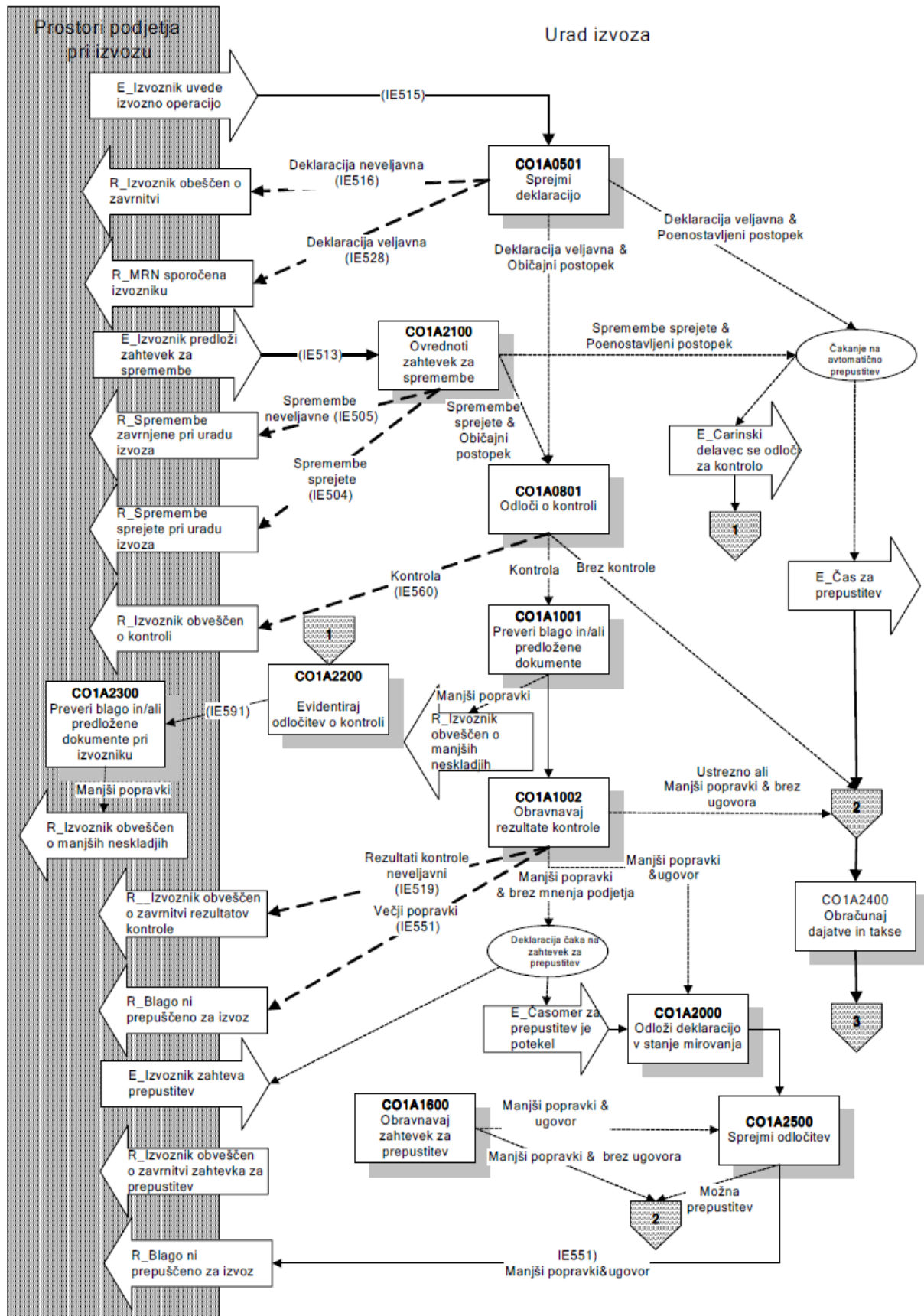
PRILOGE

Priloga A: Funkcijski potek sporočil od vložitve deklaracije do prepustitve blaga pri uvozu

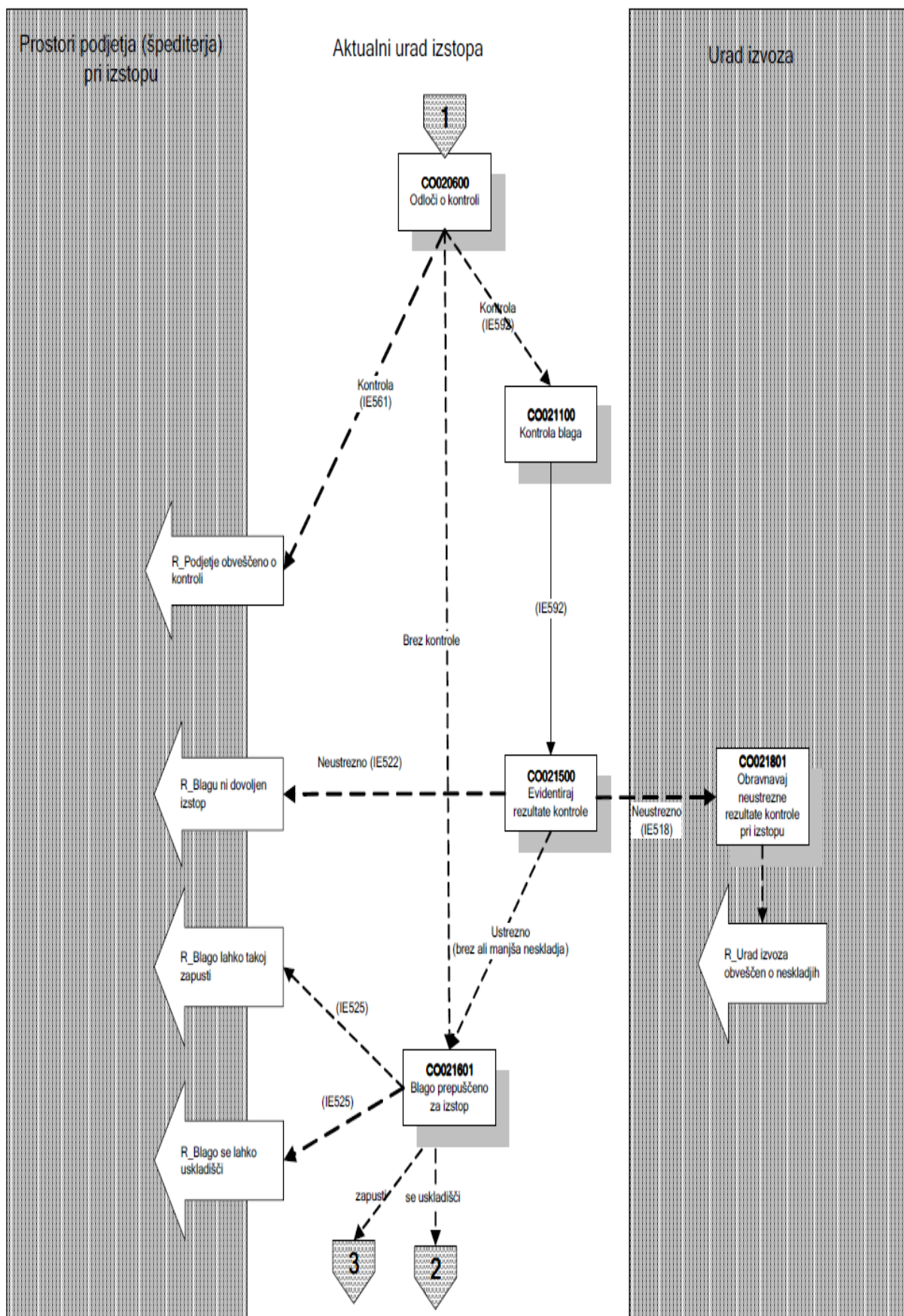
Vir: Carinska uprava Republike Slovenije (2008b, 16).

Priloga B: Proces izvoz - Sprejem/kontrole pri uradu izvoza

Vir: Carinska uprava Republike Slovenije (2007, 5).

Priloga C: Prispetje na urad izstopa

Vir: Carinska uprava Republike Slovenije (2007, 20).

Priloga Č: Primerjava števila zahtevkov za popravek ECL-ov in e-ECL-ov

E-podjetje	Število zahtevkov za popravek ECL-ov			Odstotek zmanjšanja zaradi e-poslovanja
	leto 1999	leto 2000	e-poslovanje	
Podjetje 1	12	16	5	68,70%
Podjetje 2	3	3	0	100,00%
Podjetje 3	24	25	6	76,00%
Podjetje 4	2	1	0	100,00%
Podjetje 5	13	18	1	94,40%
Podjetje 6	8	6	0	100,00%
Podjetje 7	3	1	0	100,00%

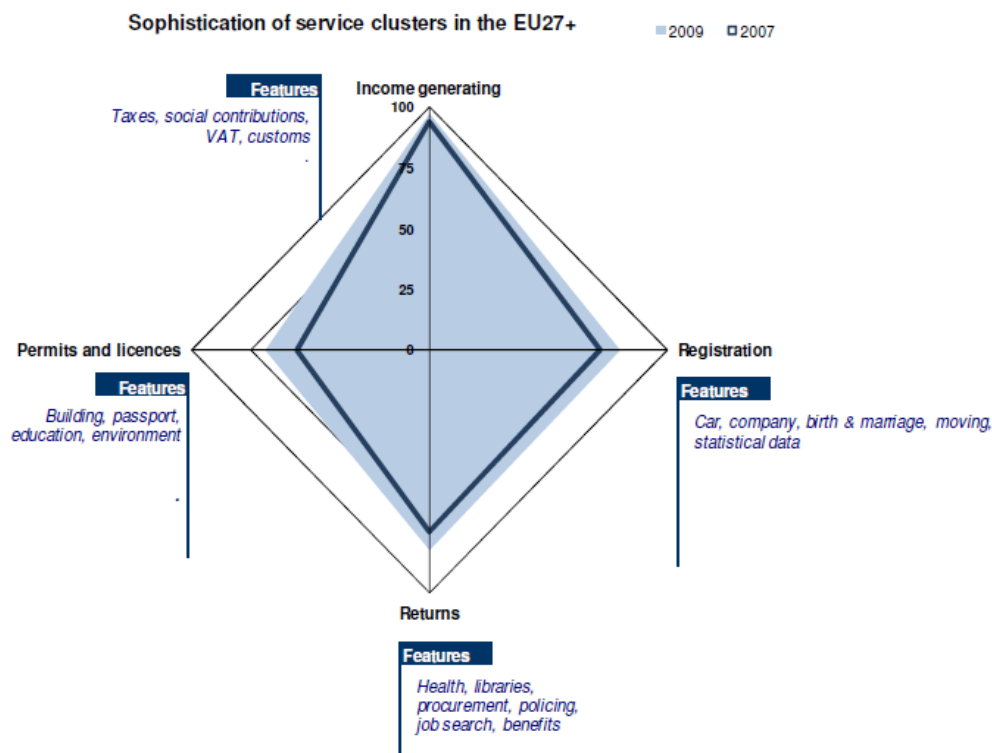
Vir: Rebevšek (2003, 663).

Priloga D: Število podjetij, ki so poslovala s carino in odstotek podjetij, ki so poslovala s carino na način poenostavljenega postopka pri uvozu in izvozu med letoma 2007 in 2010

		Leto			
		2007	2008	2009	2010
Število podjetij, ki so poslovala s carino	uvoz	8674	9455	9147	9426
	izvoz	8291	8274	7899	7940
	skupaj	16965	17729	17046	17366
Odstotek podjetij, ki so poslovala s carino in so pri tem uporabljala poenostavljene postopke	uvoz	12,58	13,95	17,21	36,63
	izvoz	8,11	54,67	67,97	73,48

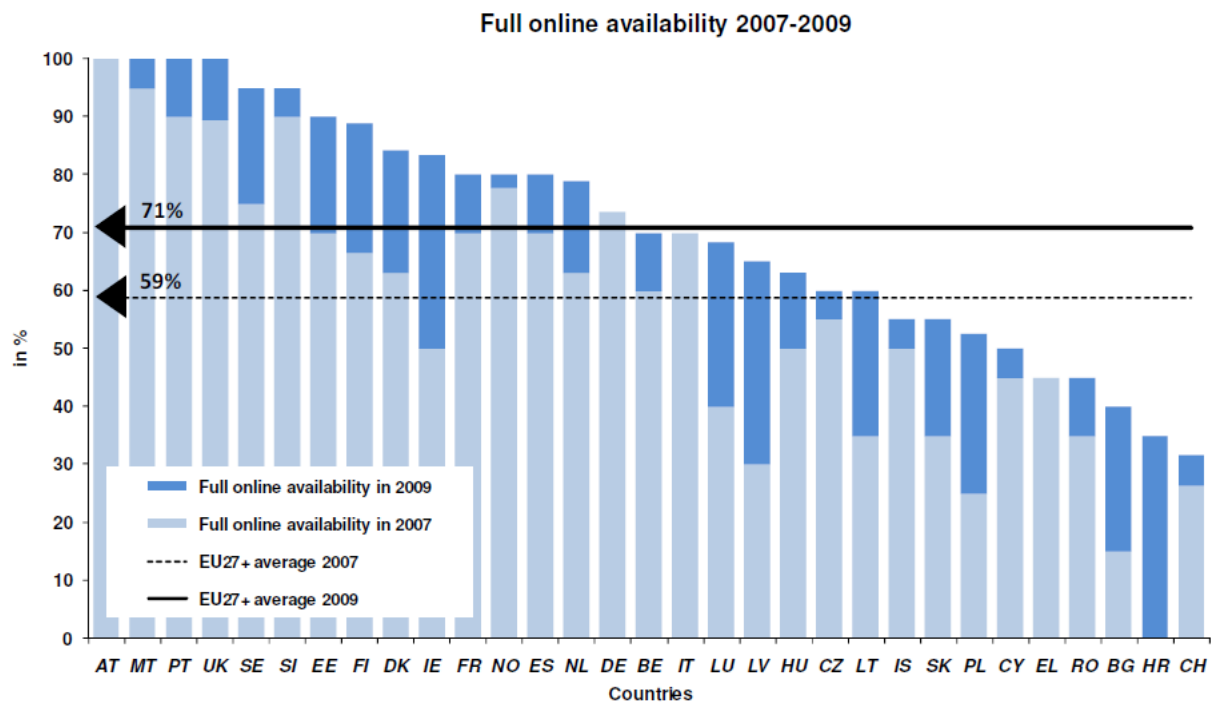
Vir: Prirejeno po Carinska uprava Republike Slovenije (2011f, 25-26).

Priloga E: Sofisticiranost storitev po kategorijah v EU27+ - primerjava za leti 2007 in 2009

Vir: Generalni direktorat za informacijsko družbo in medije (2009, 25).

Priloga F: Dostopnost spletnih javnih storitev v EU27+ - primerjava leto 2007 in 2009

Vir: Generalni direktorat za informacijsko družbo in medije (2009, 5).